

THE PALIVERSE PROJECT

Το σύμπαν της σοφίας του Βούδα

Σχόλια (Aṭṭhakathā)

Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια (Sutta Piṭaka -
Aṭṭhakathā)

5. Η συλλογή των μικρών κειμένων (5. Khuddaka Nikāya -
Aṭṭhakathā)

15. Σχόλια για το βιβλίο των ιστοριών γέννησης-2 (15. Jātaka-
aṭṭhakathā-2)

20. Το βιβλίο των εβδομήντα (20. Sattatinipāto)

PaliVerse

5. Η συλλογή των μικρών κειμένων

15. Σχόλια για το βιβλίο των ιστοριών γέννησης-2

20. Sattatinipāto

531. Kusajātakavaṇṇanā

Idaṃ te raṭṭhanti idaṃ satthā jetavane viharanto ukkaṇṭhitabhikkhuṃ ārabha kathesi. Eko kira sāvattvivāsī kulaputto sāsane uraṃ datvā pabbajito ekadivasam sāvatthiyaṃ piṇḍāya caranto ekaṃ alaṅkātaitthiṃ disvā subhanimittagāhavasena oloketvā kilesābhibhūto anabhirato vihāsi dīghakesanakho kiliṭṭhacīvaro uppaṇḍuppaṇḍukajāto dhamanīsanthatagatto. Yathā hi devaḷokā cavanadhammānaṃ devaputtānaṃ pañca pubbanimittāni paññāyanti, mālā milāyanti, vatthāni kilissanti, sarīre dubbaṇṇiyaṃ okkamati, ubhoḥi kacchehi sedā muccanti, devo devāsane nābhīramati, evameva sāsana cavanadhammānaṃ ukkaṇṭhitabhikkhūnaṃ pañca pubbanimittāni paññāyanti, saddhāpupphāni milāyanti, sīlavatthāni kilissanti, sarīre maṅkutāya ceva ayasavasena ca dubbaṇṇiyaṃ okkamati, kilesasedā muccanti, araṇṇarukkhamūlasuñṇāgāresu nābhīramanti. Tassapi tāni paññāyimsu. Atha naṃ bhikkhū satthu santikaṃ netvā “ayaṃ, bhante, ukkaṇṭhito”ti dassesuṃ. Satthā “saccaṃ kira tvaṃ, bhikkhu, ukkaṇṭhito”ti taṃ pucchitvā “saccaṃ, bhante”ti vutte “mā, bhikkhu, kilesavasiko hohi, mātugāmo nāmesa pāpo, tasmīṃ paṭibaddhacittataṃ vinodehi, sāsane abhirama, mātugāme paṭibaddhacittatāya hi tejavantopi porāṇakapaṇḍitā nittejā hutvā anayabyasanaṃ pāpuṇimsū”ti vatvā atītaṃ āhari.

Atīte mallaraṭṭhe kusāvatīrājadhāniyaṃ okkāko nāma rājā dhammena samena rajjaṃ kāresi. Tassa soḷasannaṃ itthisahassānaṃ jeṭṭhikā sīlavatī nāma aggamaheṣī ahosi, sā neva puttaṃ, na dhītaraṃ labhi. Athassa nāgarā ceva raṭṭhavāsino ca rājanivesanadvāre sannipatitvā “raṭṭhaṃ nassissati, raṭṭhaṃ nassissati”ti upakkosiṃsu. Rājā sīhapañjaraṃ ugghāṭetvā “mayi rajjaṃ kārente adhammakāro nāma natthi, kasmā upakkosatha”ti pucchi. “Saccaṃ, deva, adhammakāro nāma natthi, apica vaṃsānurakkhako pana vo putto natthi, añño rajjaṃ gahetvā raṭṭhaṃ nāsessati, tasmā dhammena rajjaṃ kāretuṃ samatthaṃ puttaṃ patthethā”ti. “Puttaṃ patthento kiṃ karomī”ti? “Paṭhamāṃ tāva ekaṃ sattāhaṃ cullanāṭakaṃ dhammanāṭakaṃ katvā vissajjetha, sace sā puttaṃ labhissati, sādhu, no ce, atha majjhimanāṭakaṃ vissajjetha, tato jeṭṭhanāṭakaṃ, avassaṃ ettakāsu itthīsu ekā puññavatī puttaṃ labhissati”ti. Rājā tesāṃ vacanena tathā katvā satta divase yathāsukhaṃ abhiramitvā āgatāgataṃ pucchi - “kacci vo putto laddho”ti? Sabbā “na labhāma, devā”ti āhaṃsu. Rājā “na me putto uppajjissati”ti anattamano ahosi. Nāgarā puna tatheva upakkosiṃsu. Rājā “kiṃ upakkosatha, mayā tumhākaṃ vacanena nāṭakāni vissatṭhāni, ekāpi puttaṃ na labhati, idāni kiṃ karomā”ti āha. “Deva, etā dussilā bhavissanti nippuññā, natthi etāsaṃ puttālābhāya puññaṃ, tumhe etāsu puttaṃ alabhanṭisupi mā appossukkataṃ āpajjatha, aggamaheṣī vo sīlavatī devī sīlasampannā, taṃ vissajjetha, tassā putto uppajjissati”ti.

So “sādhū”ti sampatichitvā “ito kira sattame divase rājā sīlavatiṃ devīṃ dhammanāṭakaṃ katvā vissajjessati, purisā sannipatantū”ti bheriṃ carāpetvā sattame divase devīṃ alaṅkārapetvā rājanivesanā otāretvā vissajjesi. Tassā sīlatejena sakkassa bhavanaṃ uṇhākāraṃ dassesi. Sakko “kiṃ nu kho”ti āvajjento deviyā puttapatthanabhāvaṃ ñatvā “etissā mayā puttaṃ dātuṃ vaṭṭati, atthi nu kho devaloke etissā anucchaviko putto”ti upadhārento bodhisattaṃ addasa. So kira tadā tāvatimsabhavane āyuṃ khepetvā uparidevaloke nibbattitukāmo ahosi. Sakko tassa vimānadvāraṃ gantvā taṃ pakkositvā, “mārisa, tayā manussalokaṃ gantvā okkākaraṇṇo aggamaheṣiyā kucchimhi paṭisandhiṃ gaṇhituṃ vaṭṭatī”ti sampatichāpetvā aparampi devaputtaṃ “tvampi etissā eva putto bhavissasī”ti vatvā “mā kho panassā koci sīlaṃ bhindatū”ti mahallakabrāhmaṇavesena raṇṇo nivesanadvāraṃ agamāsi.

Mahājanopi nhāto alaṅkato “ahaṃ devīṃ gaṇhissāmi, ahaṃ devīṃ gaṇhissāmī”ti rājadvāre sannipatitvā sakkaṇca disvā “tvam kasmā āgatosī”ti parihāsamakāsi. Sakko “kiṃ maṃ tumhe garahatha, sacepi me sarīraṃ jiṇṇaṃ, rāgo pana na jīrati, sace sīlavatiṃ labhissāmi, ādāya naṃ gamissāmīti āgatomhī”ti vatvā attano ānubhāvena sabbesaṃ puratova aṭṭhāsi. Aṇṇo koci tassa tejena purato bhavituṃ nāsakkhi. So taṃ sabbālaṅkārapaṭimaṇḍitaṃ nivesanā nikkhamantiṇṇeva hatthe gahetvā pakkāmi. Atha naṃ tattha tattha ṭhitā garahiṃsu “passatha, bho, mahallakabrāhmaṇo evaṃ uttamarūpadharaṃ devīṃ ādāya gacchatī, attano yuttaṃ na jānātī”ti. Devīpi “mahallako maṃ gahetvā gacchatī”ti na aṭṭiyati na harāyati. Rājāpi vātapāne ṭhatvā “ko nu kho devīṃ gahetvā gacchatī”ti olokeno taṃ disvā anattamano ahosi.

Sakko taṃ ādāya nagaradvārato nikkhamitvā dvārasamīpe ekaṃ gharaṃ māpesi vivaṭadvāraṃ paññattakattatharikaṃ. Atha naṃ sā “idaṃ te nivesana”nti pucchi. So “āma, bhadde, pubbe panāhaṃ eko, idānimhā mayaṃ dve janā, ahaṃ bhikkhāya caritvā taṇḍulādīni āharissāmi, tvam imissā kattatharikāya nipajjāhī”ti vatvā taṃ mudunā hatthena parāmasanto dibbasamphassaṃ pharāpetvā tattha nipajjāpesi. Sā dibbasamphassapharaṇena saññaṃ vissajjesi. Atha naṃ attano ānubhāvena tāvatimsabhavanaṃ netvā alaṅkatavimāne dibbasayane nipajjāpesi. Sā sattame divase pabujjhivā taṃ sampattiṃ disvā “na so brāhmaṇo manusso, sakko bhavissatī”ti aññāsi. Sakkopi tasmīṃ samaye pāricchattakamūle dibbanāṭakaparivuto nisinno ahosi. Sā sayanā uṭṭhāya tassa santikaṃ gantvā vanditvā ekamantaṃ aṭṭhāsi. Atha naṃ sakko “varam te, devī, dadāmi, gaṇhāhī”ti āha. “Tena hi, deva, ekaṃ puttaṃ me dehī”ti. “Devī, tiṭṭhatu eko putto, ahaṃ te dve putte dassāmi. Tesu pana eko paññavā bhavissati virūpavā, eko rūpavā na paññavā. Tesu kataraṃ paṭhamā icchasi”ti? “Paññavantaṃ, devā”ti. So “sādhū”ti vatvā tassā kusatiṇaṃ dibbavatthaṃ dibbacandanaṃ pāricchattakapupphaṃ kokanudaṇca nāma vīṇaṃ datvā taṃ ādāya raṇṇo sayanagharaṃ pavisitvā raṇṇā saddhiṃ ekasayane nipajjāpetvā aṅguṭṭhakena tassā nābhiṃ parāmasi. Tasmīṃ khaṇe bodhisatto tassā kucchimhi paṭisandhiṃ gaṇhi. Sakkopi sakaṭṭhānameva gato. Paṇḍitā devī gabbhassa patiṭṭhitabhāvaṃ jāni.

Atha naṃ pabuddho rājā disvā, “devī, kena nītāsī”ti pucchi. “Sakkena, devā”ti. “Ahaṃ paccakkhato ekaṃ mahallakabrāhmaṇaṃ taṃ ādāya gacchantāṃ addasaṃ, kasmā maṃ vañcesī”ti? “Saddahatha, deva, sakko maṃ gahetvā devalokaṃ nesi”ti. “Na saddahāmi, devī”ti. Athassa sā sakkadattiyaṃ kusatiṇaṃ dassetvā

“saddahathā”ti āha. Rājā “kusatiṇaṃ nāma yato kutoci labbhatī”ti na saddahi. Athassa sā dibbavattthādīni dassesi. Rājā tāni disvā saddahitvā, “bhadde, sakko tāva taṃ netu, putto pana te laddho”ti pucchi. “Laddho mahārāja, gabbho me patiṭṭhito”ti. So tuṭṭho tassā gabbhaparihāraṃ adāsi. Sā dasamāsaccayena puttaṃ vijāyi, tassa aññaṃ nāmaṃ akatvā kusatiṇanāma meva akaṃsu. Kusakumārassa padasā gamanakāle itaro devaputto tassā kucchiyaṃ paṭisandhiṃ gaṇhi. Sā dasamāse paripuṇṇe puttaṃ vijāyi, tassa “jayampatī”ti nāmaṃ karimṃsu. Te mahantena yasena vaḍḍhiṃsu. Bodhisatto paññavā ācariyassa santike kiñci sippaṃ anuggahetvā attanova paññāya sabbasippesu nipphattiṃ pāpuṇi.

Athassa soḷasavassakāle rājā rajjaṃ dātukāmo deviṃ āmantetvā “bhadde, puttassa te rajjaṃ datvā nāṭakāni upaṭṭhapessāma, mayaṃ jīvantāyeva naṃ rajje patiṭṭhitaṃ passissāma, sakalajambudīpe kho pana yassa rañño dhītaraṃ icchatī, tamassa ānetvā aggamahesiṃ karissāma, cittamassa jānāhi, kataraṃ rājadhītaraṃ rocesī”ti āha. Sā “sādhū”ti sampaṭicchitvā “kumārassa imaṃ pavattiṃ ārocevā cittaṃ jānāhī”ti ekaṃ paricārikaṃ pesesi. Sā gantvā tassa taṃ pavattiṃ ārocesi. Taṃ sutvā mahāsatto cintesi - “ahaṃ na rūpavā, rūpasampannā rājadhītā ānītāpi maṃ disvā ‘kiṃ me iminā virūpenā’ti palāyissati iti no lajjitabbakaṃ bhavissati, kiṃ me gharāvāsena, dharamāne mātāpitāro upaṭṭhahitvā tesāṃ accayena nikkhamitvā pabbajissāmī”ti. So “mayhaṃ neva rajjenattho, na nāṭakehi, ahaṃ mātāpitūnaṃ accayena pabbajissāmī”ti āha. Sā gantvā tassa kathaṃ deviyā ārocesi, devīpi rañño ārocesi. Rājā anattamano hutvā puna katipāhaccayena sāsanaṃ pesesi. Sopi paṭibāhatiyeva. Evaṃ yāvatatiyaṃ paṭibāhitvā catutthavāre cintesi - “mātāpitūhi saddhiṃ ekantena paṭipakkhabhāvo nāma na yutto, ekaṃ upāyaṃ karissāmī”ti.

So kammārajetṭhakaṃ pakkosāpetvā bahuṃ suvaṇṇaṃ datvā “ekaṃ itthirūpakaṃ karohī”ti uyyojetvā tasmiṃ pakkante aññaṃ suvaṇṇaṃ gahetvā sayampi itthirūpakaṃ akāsi. Bodhisattānañhi adhippāyo nāma samijjhati. Taṃ suvaṇṇarūpakaṃ jivhāya avaṇṇanīyasobhaṃ ahosi. Atha naṃ mahāsatto khomaṃ nivāsāpetvā sirigabbhe ṭhapāpesi. So kammārajetṭhakena ābhatarūpakaṃ disvā taṃ garahitvā “gaccha amhākaṃ sirigabbhe ṭhapitarūpakaṃ āharā”ti āha. So sirigabbhaṃ pavitṭho taṃ disvā “kumārena saddhiṃ abhiraṃmituṃ ekā devaccharā, āgatā bhavissati”ti hatthaṃ pasāretuṃ avisahanto nikkhamitvā “deva, sirigabbhe ayyā ekikāva ṭhitā, upagantuṃ na sakkomī”ti āha. “Tāta, gaccha, suvaṇṇarūpakaṃ etaṃ, āharā”ti puna pesito āhari. Kumāro kammārena kataṃ rūpakaṃ suvaṇṇagabbhe nikkhipāpetvā attanā kataṃ alaṅkārapetvā rathe ṭhapāpetvā “evarūpaṃ labhanto gaṇhāmī”ti mātu santikaṃ paṇiṇi.

Sā amacce pakkosāpetvā, “tātā, mayhaṃ putto mahāpuṇṇo sakkadattiyo anucchavikaṃ kumārikaṃ labhissati, tumhe evarūpaṃ labhantā gaṇhissatha, imaṃ rūpakaṃ paṭicchannayāne ṭhapetvā sakalajambudīpaṃ carantā yassa rañño evarūpaṃ dhītaraṃ passatha, tassetāṃ datvā ‘okkākarājā tumhehi saddhiṃ āvāhaṃ karissati’ti divasaṃ vavatthapetvā āgacchathā”ti āha. Te “sādhū”ti taṃ ādāya mahantena parivārena nikkhamitvā vicarantā yaṃ rājadhāniṃ pāpuṇanti, tattha sāyanhasamaye mahājanassa samosaraṇaṭṭhāne taṃ rūpakaṃ vatthapupphālaṅkārehi alaṅkaritvā suvaṇṇasivikaṃ āropetvā titthamagge ṭhapetvā amaccā sayāṃ paṭikkamitvā āgatāgatānaṃ kathāsavanatthaṃ ekamante tiṭṭhanti. Mahājano taṃ oloketvā “suvaṇṇarūpaka”nti saññaṃ akatvā “ayaṃ manussitthī samānāpi devaccharapaṭibhāgā ativiya sobhati, kiṃ nu kho ettha ṭhitā, kuto vā āgatā,

amhākaṃ nagare evarūpā natthī”ti vaṇṇento pakkamati. Taṃ sutvā amaccā “sace idha evarūpā dārikā bhaveyya, ‘asukā rājadhītā viya asukā amaccadhītā viyā’ti vadeyyuṃ, addhā idha evarūpā natthī”ti taṃ ādāya aññaṃ nagaraṃ gacchanti.

Te evaṃ vicarantā anupubbena maddaraṭṭhe sāgalanagaraṃ sampāpuṇṇesu. Tattha maddarañño aṭṭha dhītaro uttamarūpadharā devaccharapaṭibhāgā, tāsāṃ sabbajetṭhikā pabhāvatī nāma. Tassā sarīrato bālasūriyassa pabhā viya pabhā niccharanti, andhakārepi catuhatthe antogabbhe padīpakiccaṃ natthi, sabbo gabbho ekobhāsova hoti. Dhātī panassā khujjā, sā pabhāvatīṃ bhojetvā tassā sīsanhāpanatthaṃ aṭṭhahi vaṇṇadāsīhi aṭṭha ghaṭe gāhāpetvā sāyanhasamaye udakatthāya gacchantī tittthamagge tṭhitāṃ taṃ rūpakaṃ disvā “pabhāvatī”ti saññāya “ayaṃ dubbinīta ‘sīsaṃ nhāyissāmī”ti amhe udakatthāya pesetvā paṭhamataraṃ āgantvā tittthamagge tṭhitā”ti kujjhitvā “are kulalajjāpanike amhehi purimataraṃ āgantvā kasmā idha tṭhitāsi, sace rājā jānissati, nāsessati no”ti vatvā hatthena gaṇḍapasse pahari, hatthatalaṃ bhijjamānaṃ viya jātaṃ. Tato “suvaṇṇarūpaka”nti ñatvā hasamānā tāsāṃ vaṇṇadāsīnaṃ santikaṃ gacchantī “passathetaṃ me kammaṃ, mama dhītātisaññāya pahāraṃ adāsīṃ, ayaṃ mama dhītu santike kimagghati, kevalaṃ me hattho dukkhāpito”ti āha.

Atha naṃ rājadūtā gahetvā “tvaṃ ‘mama dhītā ito abhirūpatarā’ti vadantī kaṃ nāma kathesi”ti āhaṃsu. “Maddarañño dhītaraṃ pabhāvatīṃ, idaṃ rūpakaṃ tassā soḷasimpi kalaṃ na agghatī”ti. Te tuṭṭhamānasā rājadvāraṃ gantvā “okkākarañño dūtā dvāre tṭhitā”ti paṭihāresuṃ. Rājā āsanā vuṭṭhāya tṭhitakova “pakkosathā”ti āha. Te pavisitvā rājānaṃ vanditvā “mahārāja, amhākaṃ rājā tumhākaṃ ārogyaṃ pucchati”ti vatvā katasakkārasammānā “kimatthaṃ āgatatthā”ti puṭṭhā “amhākaṃ rañño sīhassaro putto kusakumāro nāma, rājā tassa rajjaṃ dātukāmo amhe tumhākaṃ santikaṃ paṇiṇi, tumhākaṃ kira dhītā pabhāvatī, taṃ tassa detha, imaṃca suvaṇṇarūpakaṃ deyyadhammaṃ gaṇhathā”ti taṃ rūpakaṃ tassa adāṃsu. Sopi “evarūpena mahārājena saddhiṃ vivāhamaṅgalaṃ bhavissati”ti tuṭṭhacitto sampāṭicchī. Atha naṃ dūtā āhaṃsu - “mahārāja, amhehi na sakkā papañcaṃ kātuṃ, kumārikāya laddhabhāvaṃ rañño āroccasāma, atha naṃ so āgantvā ādāya gamissati”ti. So “sādhū”ti vatvā tesāṃ sakkāraṃ katvā vissajjesi. Te gantvā rañño ca deviyā ca āroccesuṃ. Rājā mahantena parivārena kusāvatito nikkhamitvā anupubbena sāgalanagaraṃ pāpuṇi. Maddarājā paccuggantvā taṃ nagaraṃ pavesetvā mahantaṃ sakkāramakāsi.

Sīlavatī devī paṇḍitattā “ko jānāti, kiṃ bhavissati”ti ekāhadvīhaccayena maddarājānaṃ āha - “mahārāja, suṇisaṃ daṭṭhukāmāmhī”ti. So “sādhū”ti sampāṭicchitvā taṃ pakkosāpesi. Pabhāvatī sabbālaṅkārapaṭimaṇḍitā dhātigaṇaparivutā āgantvā sassuṃ vandi. Sā taṃ disvā cintesi - “ayaṃ kumārikā abhirūpā, mayhaṃ putto virūpo. Sace esā taṃ passissati, ekāhampi avasitvā palāyissati, upāyaṃ karissāmī”ti. Sā maddarājānaṃ āmantetvā, “mahārāja, suṇisā me puttassa anucchavikā, apica kho pana amhākaṃ kulapaveṇiyā āgataṃ cārittaṃ atthi, sace ayaṃ tasmīṃ cāritte vattissati, nessāmi na”nti āha. “Kiṃ pana vo cāritta”nti. “Amhākaṃ vaṃse yāva ekassa gabbhassa paṭiṭṭhānaṃ hoti, tāva divā sāmikaṃ passituṃ na labhati. Sace esā tathā karissati, nessāmi na”nti. Rājā “kiṃ, amma, sakkhissasi evaṃ vattitu”nti dhītaraṃ pucchi. Sā “āma tātā”ti āha. Tato okkākarājā maddarañño bahuṃ dhanāṃ datvā taṃ ādāya pakkāmi. Maddarājāpi mahantena parivārena dhītaraṃ uyyojesi.

Okkāko kusāvatim gantvā nagaram alaṅkārapetvā sabbabandhanāni mocetvā puttassa abhisekam katvā rajjam datvā pabhāvatim aggamahesiṃ kāretvā nagare “kusarājassa āṇā”ti bherim carāpesi. Sakalajambudīpatale rājāno yesam dhītarō atthi, te kusaraṇṇo dhītarō paṇiṇimsu. Yesam puttā atthi, te tena saddhim mittabhāvaṃ ākaṅkhaṇtā putte upaṭṭhāke katvā paṇiṇimsu. Bodhisattassa nāṭakaparivāro mahā ahoṣi, mahantena yasena rajjam kāresi. So pabhāvatim divā passitum na labhati, sāpi taṃ divā passitum na labhati, ubhinnaṃ rattidassanameva hoti. Tattha pabhāvatiyā sarīrappabhāpi abboḥārikā ahoṣi. Bodhisatto sirigabbhato rattiṃyeva nikkhamati.

So katipāhaccayena pabhāvatim divā datṭhukāmo mātuyā ārocesi. Sā “mā te tāta, rucci, yāva ekaṃ puttaṃ labhasi, tāva āgamehī”ti, paṭikkhipi. So punappunaṃ yāciyeva. Atha naṃ sā āha - “tena hi hatthisālaṃ gantvā hatthimeṇḍavesena tiṭṭha, ahaṃ taṃ tattha ānessāmi, atha naṃ akkhini pūretvā olokeyyāsi, mā ca attānaṃ jānāpehi”ti. So “sādhū”ti sampaṭicchitvā hatthisālaṃ agamāsi. Athassa mātā hatthisālaṃ alaṅkārapetvā pabhāvatim “ehi sāmikassa hatthino passāmā”ti tattha netvā “ayaṃ hatthi asuko nāma, ayaṃ hatthi asuko nāmā”ti tassā dassesi. Tattha taṃ rājā mātu pacchato gacchantim disvā hatthigopakavesena hatthichakaṇapīṇḍena piṭṭhiyaṃ pahari. Sā kuddhā “raṇṇo kathetvā te hatthaṃ chindāpessāmi”ti vatvā devim ujjhāpesi. Rājamātā “mā amma kujjhī”ti suṇisaṃ saṇṇāpetvā piṭṭhiṃ parimajji. Punapi rājā taṃ datṭhukāmo hutvā assasālāya assagopakavesena taṃ disvā tatheva assachakaṇapīṇḍena pahari. Tadāpi taṃ kuddhaṃ sassu saṇṇāpesi.

Punekadivase pabhāvatī mahāsattaṃ passitukāmā hutvā sassuyā ārocetvā “alaṃ mā te rucci”ti paṭikkhittāpi punappunaṃ yāci. Atha naṃ sā āha - “tena hi sve mama putto nagaram padakkhiṇaṃ karissati, tvaṃ sīhapaṇjaraṃ vivaritvā taṃ passeyyāsi”ti. Evaṇca pana vatvā punadivase nagaram alaṅkārapetvā jayampatikumāraṃ rājavesaṃ gāhāpetvā hatthipiṭṭhe nisīdāpetvā bodhisattaṃ pacchimāsane nisīdāpetvā nagaram padakkhiṇaṃ kārapesi. Sā pabhāvatim ādāya sīhapaṇjare ṭhatvā “passa tava sāmikassa sirisobhagga”nti āha. Sā “anucchaviko me sāmiko laddho”ti attamanā ahoṣi. Taṃ divasaṃ pana mahāsatto hatthimeṇḍavesena jayampatissa pacchimāsane nisīditvā yathādhippāyena pabhāvatim olokento hatthavikārādivasena cittaruciyaṃ keḷim dassesi. Hatthimhi atikkante rājamātā pabhāvatim pucchi - “diṭṭho te, amma, sāmiko”ti. “Āma ayye, pacchimāsane panassa nisinno hatthimeṇḍo ativiya dubbinīto, mayhaṃ hatthavikārādīni dassesi, kasmā evarūpaṃ alakkhikaṃ raṇṇo pacchimāsane nisīdāpesum, nīharāpehi na”nti? “Amma, raṇṇo pacchimāsane rakkhā nāma icchitabbā”ti.

Sā cintesi - “ayaṃ hatthimeṇḍo ativiya nibbhayo, rājānaṃ ‘rājā’tipi na maṇṇati, kiṃ nu kho esova kusarājā, addhā hi eso ativiya virūpo eva bhavissati, teneva maṃ na dassentī”ti. Sā khujjaṃ kaṇṇamūle āha - “amma, gaccha tāva jānāhi, kiṃ purimāsane nisinnako rājā, udāhu pacchimāsane”ti? “Kathaṃ panāhaṃ jānissāmi”ti. “Sace hi so rājā bhavissati, paṭhamataraṃ hatthipiṭṭhito otarissati, imāya saṇṇāya jānāhi”ti. Sā gantvā ekamante ṭhitā paṭhamaṃ mahāsattaṃ otarantaṃ addasa, pacchā jayampatikumāraṃ. Mahāsattopi ito cito ca olokento khujjaṃ disvā “iminā nāma kāraṇena esā āgatā bhavissati”ti ṇatvā taṃ pakkosāpetvā “imaṃ antaraṃ pabhāvatiyā mā kathehi”ti daḷhaṃ vatvā uyyojesi. Sā gantvā “purimāsane nisinno paṭhamaṃ otarī”ti āha. Pabhāvatī tassā vacanaṃ saddahi.

Mahāsattopi puna datṭhukāmo hutvā mātaraṃ yāci. Sā paṭikkhipitum asakkontī “tena

hi aññātakavesena uyyānaṃ gacchāhī”ti āha. So uyyānaṃ gantvā pokkharaṇiyaṃ galappamāṇaṃ udakaṃ pavisitvā paduminipattena sīsaṃ chādetvā pupphitapadumena mukhaṃ āvaritvā atṭhāsi. Mātāpissa pabhāvatim uyyānaṃ netvā sāyanhasamaye “ime rukkhe passa, sakuṇe passa, mige passā”ti palobhayamānā pokkharaṇītīraṃ pāyāsi. Sā pañcavidhapadumasañchannaṃ pokkharaṇiṃ disvā nhāyitukāmā paricārikāhi saddhiṃ pokkharaṇiṃ otaritvā kīlantī taṃ padumaṃ disvā vicinitukāmā hatthaṃ pasāresi. Atha naṃ rājā paduminipattaṃ apānetvā “ahaṃ kusarājā”ti vatvā hatthe gaṇhi. Sā tassa mukhaṃ disvā “yakkho maṃ gaṇhī”ti viravitvā tattheva visaññitaṃ pattā. Athassā rājā hatthaṃ muñci. Sā saññaṃ paṭilabhitvā “kusarājā kira maṃ hatthe gaṇhi, imināvāhaṃ hatthisālāya hatthichakaṇapiṇḍena, assasālāya assachakaṇapiṇḍena pahaṭā, ayameva maṃ hatthisa pacchimāsane nisīditvā uppaṇḍesi, kiṃ me evarūpena dummukhena patinā, imaṃ jahitvā ahaṃ jīvantī aññaṃ patiṃ labhissāmī”ti cintetvā attanā saddhiṃ āgate amacce pakkosāpetvā “mama yānavāhanaṃ sajjaṃ karoṭha, ajjeva gamissāmī”ti āhaṃ. Te rañño ārocesuṃ. Rājā cintesi - “sace gantuṃ na labhissati, hadayamassā phalissati, gacchatu puna taṃ attano balena ānessāmī”ti cintetvā athassā gamanaṃ anujāni. Sā pitunagarameva agamāsi.

Mahāsattopi uyyānato nagaraṃ pavisitvā alaṅkatapāsādaṃ abhiruhi. Bodhisattañhi sā pubbapatthanāvasena na icchi, sopi pubbakammavaseneva virūpo ahosi. Atīte kira bārānasiyaṃ dvāragāme uparimavīthiyā ca heṭṭhimavīthiyā ca dve kulāni vasimsu. Ekassa kulassa dve puttā ahesuṃ. Ekassa ekāva dhītā ahosi. Dvīsu puttesu bodhisatto kaniṭṭho. Taṃ kumārikaṃ jeṭṭhakassa adaṃsu. Kaniṭṭho adārabharaṇo bhātu santikeyeva vasi. Athekadivasam tasmim ghare atirasakapūve paciṃsu. Bodhisatto araññaṃ gato hoti. Tassa pūvaṃ ṭhapetvā avasese bhājetvā khādiṃsu. Tasmim khaṇe paccekabuddho bhikkhāya gharadvāraṃ agamāsi. Bodhisattassa bhātujaṃyā “cūḷapatino aññaṃ pūvaṃ paciṃsāmī”ti taṃ gahetvā paccekabuddhassa adāsi. Sopi taṃ khaṇaṇñeva araññato āgacchi. Atha naṃ sā āha - “sāmi, cittaṃ pasādehi, tava koṭṭhāso paccekabuddhassa dinno”ti. So “tava koṭṭhāsaṃ khāditvā mama koṭṭhāsaṃ desi, ahaṃ kiṃ khādissāmī”ti kuddho paccekabuddhaṃ anugantvā pattato pūvaṃ gaṇhi. Sā mātu gharaṃ gantvā navavilīnaṃ campakapupphavaṇṇaṃ sappiṃ āharitvā paccekabuddhassa pattaṃ pūresi, taṃ obhāsaṃ muñci. Sā taṃ disvā patthanaṃ paṭṭhapesi - “bhante, iminā dānabalena nibbattanibbattaṭṭhāne me sarīraṃ obhāsajātaṃ hotu, uttamarūpadharā ca bhaveyyaṃ, iminā ca me asappurisena saddhiṃ ekaṭṭhāne vāso mā ahosī”ti. Iti sā imissā pubbapatthanāya vasena taṃ na icchi. Bodhisattopi taṃ pūva tasmim sappipatte osīdāpetvā patthanaṃ paṭṭhapesi - “bhante, imaṃ yojanasate vasantimpi ānetvā mama pādapāricārikaṃ kātuṃ samattho bhaveyya”nti. Tattha yaṃ so kuddho gantvā pūvaṃ gaṇhi, tassa pubbakammassa vasena virūpo ahosi, pubbapatthanāya sā ca taṃ na icchīti.

So pabhāvatiyā gatāya sokappatto ahosi, nānākārehi paricārayamānāpi naṃ sesitthiyo olokāpetumpi nāsakkhiṃsu, pabhāvatirahitamassa sakalampi nivesanaṃ tucchaṃ viya khāyī. So “idāni sāgalanagaraṃ pattā bhavissati”ti paccūsasamaye mātu santikaṃ gantvā, “amma, ahaṃ pabhāvatim ānessāmi, tumhe rajjaṃ anusāsathā”ti vadanto paṭṭhamaṃ gāthamāha -

1. “Idaṃ te raṭṭhaṃ sadhanaṃ sayoggaṃ, sakāyuraṃ sabbakāmūpapannaṃ;
Idaṃ te rajjaṃ anusāsa amma, gacchāmaṃ yaṭṭha piyā pabhāvatī”ti.

Tattha sayogganti hatthiyoggādisahitaṃ. Sakāyuranti sapañcarājakakudhabhaṇḍaṃ. Anusāsa, ammāti so kira purisassa rajjaṃ datvā puna gaṇhanaṃ nāma na yuttanti pitu vā bhātu vā aniyyādetvā mātu niyyādento evamāha.

Sā tassa kathaṃ sutvā “tena hi, tāta, appamatto bhavyeyyāsi, mātugāmo nāma aparisuddhahadayo”ti vatvā nānaggarasabhojanassa suvaṇṇakaroṭiṃ pūretvā “idaṃ antarāmagge bhuñjeyyāsi”ti vatvā uyyojesi. So taṃ ādāya mātaraṃ vanditvā tikkhattuṃ padakkhiṇaṃ katvā “jīvanto puna tumhe passissāmī”ti vatvā sirigabbhaṃ pavisitvā pañcāvudhaṃ sannayhitvā bhattakaroṭiyā saddhiṃ kahāpaṇasahassaṃ pasibbake katvā kokanudañca vīṇaṃ ādāya nagarā nikkhamitvā maggaṃ paṭipajjitvā mahabbalo mahāthāmo yāva majjhanhikā paṇṇāsa yojanāni gantvā bhattaṃ bhuñjitvā sesadivasabhāgena puna paṇṇāsa yojanāni gantvā ekāheneva yojanasatikaṃ maggaṃ khepetvā sāyanhasamaye nhatvā sāgalanagaraṃ pāvīsi. Tasmīṃ pavittṭhamattheyeva tassa tejena pabhāvatī sayanapittṭhe saṇṭhātuṃ asakkonti otarivā bhūmiyaṃ nipajji. Bodhisattaṃ kilantindriyaṃ vīthiyā gacchantāṃ aññatarā itthi disvā pakkosāpetvā nisīdāpetvā pāde dhovāpetvā sayanaṃ dāpesi. So kilantakāyo nipajjitvā niddaṃ okkami.

Atha sā tasmīṃ niddamupagate bhattaṃ sampādetvā taṃ pabodhetvā bhattaṃ bhojesi. So tuṭṭho tassā saddhiṃ bhattakaroṭiyā kahāpaṇasahassaṃ adāsi. So pañcāvudhaṃ tattheva ṭhapetvā “gantabbatṭhānaṃ me atthi”ti vatvā vīṇaṃ ādāya hatthisālaṃ gantvā “ajja me idha vasituṃ detha, gandhabbaṃ vo karissāmī”ti vatvā hatthigopakehi anuññāto ekamante nipajjitvā thokaṃ niddāyitvā paṭippassaddhadaratho utṭhāya vīṇaṃ muñcitvā “sāgalanagaravāsino imaṃ saddaṃ suṇantū”ti vīṇaṃ vādento gāyi. Pabhāvatī bhūmiyaṃ nipannā taṃ saddaṃ sutvā “ayaṃ na aññassa vīṇāsaddo, nissaṃsayāṃ kusarājā mamatthāya āgato”ti aññāsi. Maddarājāpi taṃ saddaṃ sutvā “ativiya madhuraṃ vādeti, sve etaṃ pakkosāpetvā mama gandhabbaṃ kāressāmī”ti cintesi.

Bodhisatto “na sakkā idha vasamānena pabhāvatī datṭhuṃ, atṭhānameta”nti pātova nikkhamitvā sāyaṃ bhuttageheyeva pātārāsaṃ bhuñjitvā vīṇaṃ ṭhapetvā rājakumbhakārassa santikaṃ gantvā tassa antevāsikabhāvaṃ upagantvā ekadivaseneva gharaṃ mattikāya pūretvā “bhājanāni karomi ācariyā”ti vatvā, “āma, kārohi”ti vutte ekaṃ mattikāpiṇḍaṃ cakke ṭhapetvā cakkāṃ āviñchi, sakiṃ āviddhameva yāva majjhanhikātikkamā bhamiyeva. So nānāvaṇṇāni khuddakamahantāni bhājanāni katvā pabhāvatiyā atthāya bhājanaṃ karonto nānārūpāni samuṭṭhāpesi. Bodhisattānañhi adhippāyo nāma samijjhati, “tāni rūpāni pabhāvatīyeva passatū”ti adhiṭṭhāsi. So sabbabhājanāni sukkhāpetvā pacitvā gehaṃ pūresi. Kumbhakāro nānābhājanāni gahetvā rājakulaṃ agamāsi. Rājā disvā “kenimāni katānī”ti pucchi. “Mayā, devā”ti. “Ahaṃ tayā katāni jānāmi, kathehi, kena katānī”ti? “Antevāsikena me devā”ti. “Na te so antevāsī, ācariyo te so, tvaṃ tassa santike sippaṃ sikkha, ito paṭṭhāya ca so mama dhītānaṃ bhājanāni karotu, imañcassa sahasaṃ dehī”ti sahasaṃ dāpetvā “nānāvaṇṇāni imāni khuddakabhājanāni mama dhītānaṃ dehī”ti āha.

So tāni tāsāṃ santikaṃ netvā “imāni vo kīlanatthāya khuddakabhājanānī”ti āha. Tā sabbā āgamiṃsu. Kumbhakāro mahāsattena pabhāvatiyā atthāya katabhājanameva tassā adāsi. Sā ca bhājanaṃ gahetvā tattha attano ca mahāsattassa ca khujjāya ca rūpaṃ passitvā “idaṃ na aññena kataṃ, kusarājeneva kata”nti ñatvā kujjhitvā bhūmiyaṃ khipitvā “iminā mayhaṃ attho natthi, icchantānaṃ dehī”ti āha. Athassā

bhaginiyo kuddhabhāvaṃ ñatvā “khuddakabhājanam kusarañña katanti maññasi, idaṃ tena na kataṃ, kumbhakāreneva kataṃ, gaṇhāhi na”nti avahasimsu. Sā tena katabhāvaṃ tassa ca āgatabhāvaṃ tasmaṃ na kathesi. Kumbhakāro sahasaṃ bodhisattassa datvā “tāta, rājā te tuṭṭho, ito kira paṭṭhāya rājadhītānaṃ bhājanāni kareyyāsi, ahaṃ tasmaṃ harissāmī”ti āha.

So “idhāpi vasantena na sakkā pabhāvatī daṭṭhu”nti taṃ sahasaṃ tasseeva datvā rājupaṭṭhākassa naḷakārassa santikaṃ gantvā tassa antevāsiko hutvā pabhāvatiyā atthāya tālavaṇṭaṃ katvā tattheva setacchattañca āpānabhūmiñca vatthaṃ gahetvā ṭhitāṃ pabhāvatīñcāti nānārūpāni dassesi. Naḷakāro tañca aññañca tena katabhaṇḍakaṃ ādāya rājakulaṃ agamāsi. Rājā disvā “kenimāni katānī”ti pucchitvā purimanayeneva sahasaṃ datvā “imāni naḷakārabhaṇḍāni mama dhītānaṃ dehi”ti āha. Sopi bodhisattena pabhāvatiyā atthāya kataṃ tālavaṇṭaṃ tassāyeva adāsi. Tatrapi rūpāni añño jano na passati, pabhāvatī pana disvā kusarañña katabhāvaṃ ñatvā “gaṇhitukāmā gaṇhantū”ti kuddhā bhūmiyaṃ khipi. Atha naṃ sesā avahasimsu. Naḷakāro sahasaṃ āharitvā bodhisattassa datvā taṃ pavattiṃ ārocesi.

So “idampi mayhaṃ avasanaṭṭhāna”nti sahasaṃ tasseeva datvā rājamālākārassa santikaṃ gantvā antevāsikabhāvaṃ upagantvā nānāvidhaṃ mālāvikatiṃ ganthitvā pabhāvatiyā atthāya nānārūpavicitraṃ ekaṃ cumbaṭakaṃ akāsi. Mālākāro taṃ sabbaṃ ādāya rājakulaṃ agamāsi. Rājā disvā “kenimāni ganthitānī”ti pucchi. “Mayā, devā”ti. “Ahaṃ tayā ganthitāni jānāmi, kathehi, kena ganthitānī”ti? “Antevāsikena me, devā”ti. “Na so antevāsī, ācariyo te so, tvaṃ tassa santike sippaṃ sikkha, ito paṭṭhāya ca so mama dhītānaṃ pupphāni ganthatu, imañcassa sahasaṃ dehi”ti sahasaṃ datvā “imāni pupphāni mama dhītānaṃ dehi”ti āha. Sopi bodhisattena pabhāvatiyā atthāya kataṃ cumbaṭakaṃ tassāyeva adāsi. Sā tattha attano ca rañño ca rūpehi saddhiṃ nānārūpāni disvā tena katabhāvaṃ ñatvā kujjhitvā bhūmiyaṃ khipi. Sesā bhaginiyo taṃ tattheva avahasimsu. Mālākāropi sahasaṃ āharitvā bodhisattassa datvā taṃ pavattiṃ ārocesi.

So “idampi mayhaṃ avasanaṭṭhāna”nti sahasaṃ tasseeva datvā rañño sūdassa santikaṃ gantvā antevāsikabhāvaṃ upagacchi. Athekadivasam sūdo rañño bhojanavikatiṃ haranto attano atthāya pacitum bodhisattassa aṭṭhimaṃsaṃ adāsi. So taṃ tathā sampādesi, yathāssa gandho sakalanagaraṃ avatthari. Rājā taṃ ghāyitvā “kiṃ te mahānase aññaṃpi maṃsaṃ pacasi”ti pucchi. “Natthi, deva, apica kho pana me antevāsikassa aṭṭhimaṃsaṃ pacanatthāya dinnaṃ, tasseeva so gandho bhavissatī”ti. Rājā āharāpetvā tato thokaṃ jivhagge ṭhapesi, tāvadeva satta rasaharaṇisahassāni khobhentaṃ phari. Rājā rasataṇhāya bajjhitvā sahasaṃ datvā “ito paṭṭhāya tava antevāsinā mama ca dhītānañca me bhattaṃ pacāpetvā tvaṃ mayhaṃ āhara, so me dhītānaṃ haratū”ti āha. Sūdo gantvā tassa ārocesi. So taṃ sutvā “idāni me manoratho matthakaṃ patto, idāni panāhaṃ pabhāvatiṃ daṭṭhum labhissāmī”ti tuṭṭho taṃ sahasaṃ tasseeva datvā punadivase bhattaṃ sampādetvā rañño bhattabhājanāni pesetvā rājadhītānaṃ bhattakājaṃ sayam gahetvā pabhāvatiyā vasanapāsādaṃ abhiruhi. Sā taṃ bhattakājaṃ ādāya pāsādaṃ abhiruhantaṃ disvā cintesi - “ayaṃ attano ananucchavikaṃ dāsakammakarehi kattabbaṃ karoti. Sace panāhaṃ katipāhaṃ tuṇhī bhavissāmi, ‘idāni maṃ esā rocatī”ti saññī hutvā katthaci agantvā maṃ olokento idheva vasissati, idāneva taṃ

akkositvā paribhāsivā muhuttampi idha vasitum adatvā palāpessāmī”ti. Sā dvāram aḍḍhāvivaṭaṃ katvā ekaṃ hatthaṃ kavāṭe laggetvā ekena hatthena aggaḷaṃ uppīletvā dutiyaṃ gāthamāha -

2. “Anujjubhūtena hamaṃ mahantaṃ, divā ca ratta ca nisīthakāle;
Paṭigaccha tvaṃ hippaṃ kusāvatim kusa, nicchāmi dubbaṇṇamaṃ
vasanta”nti.

Tassattho - mahārāja, tvaṃ bhakkakāraṃ hutvā ujukena cittaṃ yopi te sīsaṃ bhindeyya, tassapetaṃ kammaṃ na karosi, anujjubhūtena pana cittaṃ mamatthāya etaṃ mahantaṃ kājaṃ haranto divā ca ratta ca nisīthakāle ca mahantaṃ dukkhaṃ anubhavissasi, kiṃ te tena anubhūtena dukkhena, tvaṃ attano nagaraṃ kusāvatimeva paṭigaccha, aññaṃ attanā sadisiṃ atirasakapūvasaṇṭhānamukhiṃ yakkhiṇiṃ aggamahesiṃ katvā rājjaṃ kārehīti. Nicchāmi dubbaṇṇamaṃ vasantanti ahaṃ pana taṃ dubbaṇṇaṃ dussaṇṭhitaṃ idha vasantaṃ na icchāmīti.

So “pabhāvatiyā me santikā kathā laddhā”ti tuṭṭhacitto tisso gāthā abhāsi -

3. “Nāhaṃ gamissāmi ito kusāvatim, pabhāvatī vaṇṇapalobhito tava;
Ramaṃ maddassa niketaramme, hitvāna raṭṭhaṃ tava dassane rato.
4. “Pabhāvatī vaṇṇapalobhito tava, sammūlharūpo vicarāmi mediniṃ;
Disaṃ na jānāmi kutomhi āgato, tayamhi matto migamandalocane.
5. “Suvaṇṇacīravasane, jātarūpasumekhale;
Sussoṇi tava kāmā hi, nāhaṃ rājjaṃ matthiko”ti.

3-5. Tattha ramāmīti abhiramāmi na ukkaṇṭhāmi. Sammūlharūpoti kilesasammūlho hutvā. Tayamhi mattoti tayi mattomhi, tayā vā mattomhi. Suvaṇṇacīravasaneti suvaṇṇakhacitavatthavasane. Nāhaṃ rājjaṃ matthiko na ahaṃ rājjaṃ atthiko.

Evaṃ vutte sā cintesi - “ahaṃ etaṃ ‘vipparisāri bhavissati’ti paribhāsāmi, ayaṃ pana rājjitvā katheti, sace kho pana maṃ ‘ahaṃ kusarājā’ti vatvā hatthe gaṇheyya, ko taṃ nivāreyya, koci no imaṃ kathaṃ suṇeyyā”ti dvāram thaketvā sūciṃ datvā anto atṭhāsi. Sopi bhakkakājaṃ āharitvā bhattaṃ vaḍḍhetvā rājadhītaro bhojesi. Pabhāvatī “gaccha kusarājena pakkabhattaṃ āharā”ti khujjaṃ pesesi. Sā āharitvā “bhuñjāhī”ti āha. Nāhaṃ tena pakkabhattaṃ bhuñjāmi, tvaṃ bhuñjitvā attano laddhanivāpaṃ gahetvā bhattaṃ pacitvā āhara, kusarañño āgatabhāvañca mā kassaci ārocesi. Khujjā tato paṭṭhāya tassā koṭṭhāsaṃ āharitvā sayam bhuñjati, attano koṭṭhāsaṃ tassā upaneti. Kusarājāpi tato paṭṭhāya taṃ passitum alabhanto cintesi - “atthi nu kho pabhāvatiyā mayi sineho, udāhu natthi, vīmaṃsissāmi na”nti. So pana rājadhītaro bhojetvā bhakkakājaṃ ādāya nikkhanto tassā gabbhadvāre pāsādalaṃ pādena paharitvā bhājanāni ghaṭṭetvā nitthunitvā visaññī hutvā viya avakujjo pati. Sā tassa nitthunitasaddena dvāram vivaritvā taṃ bhakkakājena otthataṃ disvā cintesi - “ayaṃ sakalajambudīpe aggarājā maṃ nissāya rattindivaṃ dukkhaṃ anubhoti, sukhumālatāya bhakkakājena avatthato patati, jīvati nu kho, no vā”ti. Sā gabbhato nikkhamitvā tassa nāsavātaṃ upadhāretum gīvaṃ pasāretvā mukhaṃ olokesi. So mukhapūraṃ kheḷaṃ gahetvā tassā sarīre pātesi. Sā taṃ paribhāsivā gabbhaṃ pavisitvā dvāram aḍḍhāvivaṭaṃ thaketvā ṭhitā gāthamāha -

6. “Abbhūti tassa bho hoti, yo anicchantamicchati;

Akāmaṃ rāja kāmesi, akantaṃ kantumicchasi”ti.

Tattha abbhūtīti abhūti, avuḍḍhīti attho.

So pana paṭibaddhacittatāya akkosiyamānopi paribhāsiyamānopi vipphaṭṭisāraṃ anuppādetvāva anantaraṃ gāthamāha -

- 7.** “Akāmaṃ vā sakāmaṃ vā, yo naro labhate piyaṃ;
Lābhamettha pasaṃsāma, alābho tattha pāpako”ti.

Sāpi tasmīṃ evaṃ kathentepi anosakkitvā thaddhataravacanaṃ vatvā palāpetukāmā itaraṃ gāthamāha -

- 8.** “Pāsāṇasāraṃ khaṇasi, kaṇikārassa dārunā;
Vātaṃ jālena bādhesi, yo anicchantamicchasi”ti.

Tattha kaṇikārassa dārunāti kaṇikārakaṭṭhena. Bādhesīti bandhasīti.

Taṃ sutvā rājā tisso gāthāyo abhāsi -

9. “Pāsāṇo nūna te hadaye, ohito mudulakkhaṇe;
Yo te sātaṃ na vindāmi, tirojanapadāgato.
10. “Yadā maṃ bhakuṭiṃ katvā, rājaputtī udikkhati;
Āḷāriko tadā homi, rañño maddassantepure.
11. “Yadā umhayamānā maṃ, rājaputtī udikkhati;
Nāḷāriko tadā homi, rājā homi tadā kuso”ti.

9-11. Tattha mudulakkhaṇeti mudunā itthilakkhaṇena samannāgate. Yoti yo ahaṃ tiroraṭṭhā āgato tava santike vasanto paṭisanthāramattampi sātaṃ na labhāmi, so evaṃ maññāmi, mayi sinehuppattinivāraṇāya nūna tava hadaye pāsāṇo ṭhapito. Bhakuṭiṃ katvāti kodhavasena valivisaṃmaṃ naḷāṭaṃ katvā. Āḷārikoti bhattachakārako. Tasmīṃ khaṇe ahaṃ maddarañño antepure bhattachakāradāso viya homīti vadati. Umhayamānāti pahaṭṭhākāraṃ dassetvā hasamānā. Rājā homīti tasmīṃ khaṇe ahaṃ kusāvatīnagare rajjaṃ kārento rājā viya homi, kasmāsi evaṃ pharusā, ito paṭṭhāya mā evarūpaṃ kari, bhaddeti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā cintesi - “ayaṃ ativiya allīyitvā katheti, musāvādaṃ katvā upāyena naṃ ito palāpessāmī”ti gāthamāha -

- 12.** “Sace hi vacanaṃ saccaṃ, nemittānaṃ bhavissati;
Neva me tvaṃ patī assa, kāmaṃ chindantu sattadhā”ti.

Tassattho - mahārāja, mayā “ayaṃ kusarājā mayhaṃ pati bhavissati, na bhavissatī”ti bahū nimittapāṭhakā pucchitā, te “kāmaṃ kira maṃ sattadhā chindantu, neva me tvaṃ pati bhavissasi”ti vadiṃsūti.

Taṃ sutvā rājā taṃ paṭibāhanto “bhadde, mayāpi attano raṭṭhe nemittakā pucchitā, te ‘aññatra sihassarakusarājato tava pati nāma añño natthī”ti byākariṃsu, ahampi attano ñaṇābalanimittena evameva kathesi”nti vatvā anantaraṃ gāthamāha -

- 13.** “Sace hi vacanaṃ saccaṃ, aññesaṃ yadi vā mama;

Neva tuyhaṃ patī atthi, añño sīhassarā kusā''ti.

Tassattho - yadi hi aññesaṃ nemittānaṃ vacanaṃ saccaṃ, yadi vā mama vacanaṃ saccaṃ, tava añño pati nāma natthīti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā “na sakkā imaṃ lajjāpetuṃ vā palāpetuṃ vā, kiṃ me iminā''ti dvāraṃ pidhāya attānaṃ na dassesi. Sopi kājaṃ gahetvā otari, tato paṭṭhāya taṃ daṭṭhuṃ na labhati, bhattakārakakammaṃ karonto ativiya kilamati, bhuttapātarāso dārūni phāleti, bhājanāni dhovati, kājena udakaṃ āharati, sayanto ambaṇapiṭṭhe sayati, pāto vuṭṭhāya yāguādīni pacati harati bhojeti, nandirāgaṃ nissāya atidukkhaṃ anubhoti. So ekadivasaṃ bhattagehadvārena gacchantiṃ khujjaṃ disvā pakkosi. Sā pabhāvatīyā bhayena tassa santikaṃ gantuṃ avisahantī turitaturitā viya gacchati. Atha naṃ vegena upagantvā “khujje''ti āha.

Sā nivattitvā ṭhitā “ko eso''ti vatvā “tumhākaṃ saddaṃ na suṇāmi''ti āha. Atha naṃ “khujje tvampi sāmīnīpi te ubhopi ativiya thaddhā, ettakaṃ kālaṃ tumhākaṃ santike vasanto ārogyasāsanamattampi na labhāmi, deyyadhammaṃ pana kiṃ dassatha, tiṭṭhatu tāvetam, api me pabhāvatīṃ mudukaṃ katvā dassetuṃ sakkhissasī''ti āha. Sā “sādhū''ti sampaṭicchi. Atha naṃ “sace me taṃ dassetuṃ sakkhissasi, khujjabhāvaṃ te ujukaṃ katvā gīveyyakaṃ dassāmi''ti palobhento pañca gāthāyo abhāsi -

14. “Nekkhaṃ gīvaṃ te kāressaṃ, patvā khujje kusāvatīṃ;
Sace maṃ nāganāsūrū, olokeyya pabhāvatī.
15. “Nekkhaṃ gīvaṃ te kāressaṃ, patvā khujje kusāvatīṃ;
Sace maṃ nāganāsūrū, ālapeyya pabhāvatī.
16. “Nekkhaṃ gīvaṃ te kāressaṃ, patvā khujje kusāvatīṃ;
Sace maṃ nāganāsūrū, umhāyeyya pabhāvatī.
17. “Nekkhaṃ gīvaṃ te kāressaṃ, patvā khujje kusāvatīṃ;
Sace maṃ nāganāsūrū, pamhāyeyya pabhāvatī.
18. “Nekkhaṃ gīvaṃ te kāressaṃ, patvā khujje kusāvatīṃ;
Sace maṃ nāganāsūrū, pāṇīhi upasamphuse''ti.

14-18. Tattha nekkhaṃ gīvaṃ teti tava gīveyyaṃ sabbasuvaṇṇamayameva kāressāmīti attho. “Nekkhaṃ gīvaṃ te karissāmī''tipi pāṭho, tava gīvāya nekkhamayaṃ piḷandhanaṃ piḷandhessāmīti attho. Olokeyyāti sace tava vacanena maṃ pabhāvatī olokeyya, sace maṃ tāya olokāpetuṃ sakkhissasīti attho. “Ālapeyyā''tiādīsupi eseva nayo. Ettha pana umhāyeyyāti mandahasitavasena parihāseyya. Pamhāyeyyāti mahāhasitavasena parihāseyya.

Sā tassa vacanaṃ sutvā “gacchatha tumhe, deva, katipāhaccayena naṃ tumhākaṃ vase karissāmi, passatha me parakkama''nti vatvā taṃ karaṇīyaṃ tīretvā pabhāvatīyā santikaṃ gantvā tassā vasanagabbhaṃ sodhentī viya paharaṇayoggaṃ leḍḍukhaṇḍampi asesetvā antamaso pādukāpi nīharitvā sakalagabbhaṃ sammajjitvā gabbhadvāre ummāraṃ antaraṃ katvā uccāsanaṃ paññāpetvā pabhāvatīyā ekaṃ nīcapīṭhakaṃ attharitvā “ehi, amma, sīse te ūkā vicinissāmī''ti taṃ tattha pīṭhake

nisīdāpetvā attano ūruantare tassā sīsam ṭhapetvā thokaṃ kaṇḍuyitvā “aho imissā sīse bahū ūkā”ti sakasīsato ūkā gahetvā tassā hatthe ṭhapetvā “passa kittakā te sīse ūkā”ti piyakathaṃ kathetvā mahāsattassa guṇaṃ kathentī gāthamāha -

- 19.** “Na hi nūnāyaṃ rājaputtī, kuse sātampi vindati;
Ālārike bhate pose, vetanena anattike”ti.

Tassattho - ekaṃsena ayaṃ rājaputtī pubbe kusāvatīnagare kusanarindassa santike mālāgandhavilepanavattahālaṅkāravasena appamattakampi sātamaṃ na vindati na labhati, tambūlamattampi etena etissā dinnapubbaṃ na bhavissati. Kiṃkāraṇā? Itthiyo nāma ekadivasampi aṅkaṃ avattharivā nipannasāmikamhi hadayaṃ bhindituṃ na sakkonti, ayaṃ pana ālārike bhate pose ālārikattaṅca bhatakattaṅca upagate etasmiṃ purise mūlenapi anattike kevalaṃ taṃyeva nissāya rajjaṃ pahāya āgantvā evaṃ dukkhaṃ anubhavante paṭisanthāramattampi na karoti, sacepi te, amma, tasmīṃ sineho natthi, sakalajambudīpe aggarājā maṃ nissāya kilamatīti tassa kiñcideva dātuṃ arahasīti.

Sā taṃ sutvā khujjāya kujjhi. Atha naṃ khujjā gīvāyaṃ gahetvā antogabbhe khipitvā sayaṃ bahi hutvā dvāraṃ pidhāya āviñchanarajjumaṃ olambantī atthāsī. Pabhāvatī taṃ gahetuṃ asakkonti dvāramūle ṭhatvā akkosantī itaraṃ gāthamāha -

- 20.** “Na hi nūnāyaṃ sā khujjā, labhati jivhāya chedanaṃ;
Sunisitena satthena, evaṃ dubbhāsitaṃ bhaṇa”nti.

Tattha sunisitenāti suṭṭhu nisitena tikhiṇasatthena. Evaṃ dubbhāsitanti evaṃ asotabbayuttakaṃ dubbhāsitaṃ bhaṇantī.

Atha khujjā āviñchanarajjumaṃ gahetvā ṭhitāva “nippaṇṇe dubbinīte tava rūpaṃ kiṃ karissati, kiṃ mayaṃ tava rūpaṃ khāditvā yāpessāmā”ti vatvā terasahi gāthāhi bodhisattassa guṇaṃ pakāsenti khujjāgajjitaṃ nāma gajji -

21. “Mā naṃ rūpena pāmesi, ārohena pabhāvatī;
Mahāyasoti katvāna, karassu rucire piyaṃ.
22. “Mā naṃ rūpena pāmesi, ārohena pabhāvatī;
Mahaddhanoti katvāna, karassu rucire piyaṃ.
23. “Mā naṃ rūpena pāmesi, ārohena pabhāvatī;
Mahabbaloti katvāna, karassu rucire piyaṃ.
24. “Mā naṃ rūpena pāmesi, ārohena pabhāvatī;
Mahāraṭṭhoti katvāna, karassu rucire piyaṃ.
25. “Mā naṃ rūpena pāmesi, ārohena pabhāvatī;
Mahārājāti katvāna, karassu rucire piyaṃ.
26. “Mā naṃ rūpena pāmesi, ārohena pabhāvatī;
Sīhassaroti katvāna, karassu rucire piyaṃ.
27. “Mā naṃ rūpena pāmesi, ārohena pabhāvatī;
Vaggussaroti katvāna, karassu rucire piyaṃ.

28. “Mā naṃ rūpena pāmesi, ārokena pabhāvatī;
Bindussaroti katvāna, karassu rucire piyaṃ.
29. “Mā naṃ rūpena pāmesi, ārokena pabhāvatī;
Mañjussaroti katvāna, karassu rucire piyaṃ.
30. “Mā naṃ rūpena pāmesi, ārokena pabhāvatī;
Madhussaroti katvāna, karassu rucire piyaṃ.
31. “Mā naṃ rūpena pāmesi, ārokena pabhāvatī;
Satasippoti katvāna, karassu rucire piyaṃ.
32. “Mā naṃ rūpena pāmesi, ārokena pabhāvatī;
Khattiyoti katvāna, karassu rucire piyaṃ.
33. “Mā naṃ rūpena pāmesi, ārokena pabhāvatī;
Kusarājāti katvāna, karassu rucire piya’nti.

21-33. Tattha mā naṃ rūpena pāmesi, ārokena, pabhāvatīti are pabhāvatī, mā tvaṃ etaṃ kusanarindaṃ attano rūpena ārohapariṇāhena pamini, evaṃ pamāṇaṃ gaṇhi. Mahāyasoti mahānubhāvo soti evaṃ hadaye katvāna rucire piyadassane karassu tassa piyaṃ. Ānubhāvoyeva hissa rūpanti vadati. Esa nayo sabbattha. Api ca mahāyasoti mahāparivāro. Mahaddhanoti mahābhogo. Mahabbaloti mahāthāmo. Mahāraṭṭhoti vipularaṭṭho. Mahārājāti sakalajambudīpe aggarājā. Sīhassaroti sīhasaddasamānasaddo. Vaggussaroti līlāyuttassaro. Bindussaroti sampiṇḍitaṅghanassaro. Mañjussaroti sundarassaro. Madhussaroti madhurayuttassaro. Satasippoti paresaṃ santike asikkhitvā attano baleneva nipphannaanekasatasippo. Khattiyoti okkākapaveṇiyaṃ jāto asambhinnakhattiyo. Kusarājāti sakkadattiyakusatiṇasamānanāmo rājā. Evarūpo hi añño rājā nāma natthīti jānitvā etassa piyaṃ karohīti khujjā ettakāhi gāthāhi tassa guṇaṃ kathesi.

Pabhāvatī tassā vacanaṃ sutvā “khujje ativiya gajjasi, hatthena pāpuṇantī sasāmikabhāvaṃ te jānāpessāmī”ti khujjaṃ tajjesi. Sāpi taṃ “ahaṃ taṃ rakkhamānā pituno te kusarājassa āgatabhāvaṃ nārocesim, hotu, ajja rañño ārocessāmī”ti mahantena saddena bhāyāpesi. Sāpi “kocideva suṇeyyā”ti khujjaṃ saññāpesi. Bodhisattopi taṃ passituṃ alabhanto satta māse dubbhojanena dukkhaseyyāya kilamanto cintesi - “ko me etāya attho, satta māse vasanto etaṃ passitumpi na labhāmi, ativiya kakkhaḷā sāhasikā, gantvā mātāpitāro passissāmī”ti. Tasmim khaṇe sakko āvajjento tassa ukkaṇṭhitabhāvaṃ ñatvā “rājā satta māse pabhāvatim daṭṭhumpi na labhi, labhanākāramassa karissāmī”ti maddarañño dūte katvā sattannaṃ rājūnaṃ dūtaṃ pāhento “pabhāvatī, kusarājaṃ chaḍḍetvā āgatā, āgacchantu pabhāvatim gaṇhantū”ti ekekassa visuṃ visuṃ sāsaṇaṃ paṇiṇi. Te mahāparivārena gantvā nagaraṃ patvā aññamaññaṃ āgatakāraṇaṃ na jānanti. Te “tvaṃ kasmā āgato, tvaṃ kasmā āgatosī”ti pucchitvā tamatthaṃ ñatvā kujjhivā “ekaṃ kira dhītaraṃ sattannaṃ dassati, passathassa anācāraṃ, uppaṇḍeti no, gaṇhatha na”nti “sabbesampi amhākaṃ pabhāvatim detu yuddhaṃ vā”ti sāsanāni paṇiṇitvā nagaraṃ parivārayiṃsu. Maddarājā sāsaṇaṃ sutvā bhītatasito amacce āmantetvā “kiṃ karomā”ti pucchi. Atha naṃ amaccā “deva, sattapi rājāno

pabhāvatim nissāya āgatā, ‘sace na dassati, pākāraṃ bhinditvā nagaraṃ pavisitvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā taṃ gaṇhissāmā’ti vadanti, pākāre abhinneyeva tesam pabhāvatim pesessāmā’ti vatvā gāthamāhaṃsu -

- 34.** “Ete nāgā upatthaddhā, sabbe tiṭṭhanti vammīti;
Purā maddanti pākāraṃ, ānentetaṃ pabhāvatī”nti.

Tattha upatthaddhāti atithaddhā dappitā. Ānentetaṃ pabhāvatinti ānentu etaṃ pabhāvatinti sāsanaṃ paṇiṃsu. Tasmā yāva ete nāgā pākāraṃ na maddanti, tāva nesaṃ pabhāvatim pesehi, mahārājāti.

Taṃ sutvā rājā “sacāhaṃ ekassa pabhāvatim pesessāmi, sesā yuddhaṃ karissanti, na sakkā ekassa dātuṃ, sakalajambudīpe aggarājānaṃ ‘virūpo’ti chaḍḍetvā āgatā āgamanassa phalaṃ labhatu, vadhivāna naṃ satta khaṇḍāni katvā sattannaṃ khattiyānaṃ pesessāmī”ti vadanto anantaraṃ gāthamāha -

- 35.** “Satta bile karitvāna, ahametaṃ pabhāvatim;
Khattiyānaṃ padassāmi, ye maṃ hantuṃ idhāgatā”ti.

Tassa sā kathā sakalanivesane pākāṭā ahosi. Paricārikā gantvā “rājā kira taṃ satta khaṇḍāni katvā sattannaṃ rājūnaṃ pesessatī”ti pabhāvatiyā ārocesuṃ. Sā maraṇabhayaabhītā āsanā vuṭṭhāya bhaginīhi parivutā mātu sirigabbhaṃ agamāsī. Tamatthaṃ pakāsento satthā āha -

- 36.** “Avuṭṭhahi rājaputtī, sāmā koseyyavāsini;
Assupuṇṇehi nettehi, dāsigaṇapurakkhatā”ti.

Tattha sāmāti suvaṇṇavaṇṇā. Koseyyavāsiniṃ suvaṇṇakhacitakoseyyanivasanā.

Sā mātu santikaṃ gantvā mātaraṃ vanditvā paridevamānā āha -

37. “Taṃ nūna kakkūpanisevitaṃ mukhaṃ, ādāsadantātharupaccavekkhitaṃ;
Subhaṃ sunettaṃ virajaṃ anaṅgaṇaṃ, chuddhaṃ vane ṭhassati khattiyehi.
38. “Te nūna me asite vellitagge, kese mudū candanasāralitte;
Samākule sīvathikāya majjhe, pādehi gijjhā parikaḍḍhissanti.
39. “Tā nūna me tambanakhā sulomā, bāhā mudū candanasāralittā;
Chinnā vane ujjhitaṃ khattiyehi, gayha dhaṅko gacchati yena kāmāṃ.
40. “Te nūna tālūpanibhe alambe, nisevite kāsikacandanena;
Thanesu me lambissati siṅgālo, mātūva putto taruṇo tanūjo.
41. “Taṃ nūna soṇiṃ puthulaṃ sukoṭṭitaṃ, nisevitaṃ kañcanamekhalāhi;
Chinnaṃ vane khattiyehi avatthaṃ, siṅgālasaṅghā parikaḍḍhissanti.
42. “Soṇā dhaṅkā siṅgālā ca, ye caññe santi dāṭhino;
Ajarā nūna hessanti, bhakkhayitvā pabhāvatim.
43. “Sace maṃsāni hariṃsu, khattiyā dūragāmino;
Aṭṭhīni amma yācitvā, anupathe dahātha naṃ.
44. “Khattāni amma kāretvā, kaṇikārettha ropaya;

Yadā te pupphitā assu, hemantānaṃ himaccaye;
Sareyyātha mamaṃ amma, evaṃvaṇṇā pabhāvatī”ti.

37-44. Tattha kakkūpanisevitanti kakkūpanisevanti
sāsapakakkaloṇakakkamattikakakkatilakakkahaliddikakkamukhacuṇṇakehi imehi
pañcahi kakkehi upanisevitaṃ. Ādāsadantātharupaccavekkhanti
dantamayatharumhi ādāse paccavekkhitaṃ tattha oloketvā maṇḍitaṃ. Subhanti
subhamukhaṃ. Virajanti vigatarajaṃ nimmalaṃ. Anaṅgaṇanti
gaṇḍapiḷakādidosarahitaṃ. Chuddhanti amma evarūpaṃ mama mukhaṃ addhā idāni
khattiyehi chaḍḍitaṃ vane araṇṇe ṭhassatīti paridevati. Asiteti kālake. Vellitaggeti
unnatagge. Sīvathikāyāti susānaṃhi. Parikaḍḍhissanti evarūpe mama kese
manussamaṃsakhādakā gijjhā pādehi paharivā nūna parikaḍḍhissanti. Gayha
dhaṅko gacchati yenakāmanti amma mama evarūpaṃ bāhaṃ nūna dhaṅko gahetvā
luṅḍitvā khādanto yenakāmaṃ gacchissati.

Tālūpanibheti suvaṇṇatālaphalasadise. Kāsikacandanenāti sukhumacandanena
nisevite. Thanesu meti amma mama susāne patitāya evarūpethane disvā mukhena
ḍaṃsitvā tesu me thanesu attano tanujo mātu taruṇaputto viya nūna siṅgālo
lambissati. Soṇinti kaṭiṃ. Sukoṭṭhanti gohanukena paharivā suvaḍḍhitaṃ. Avatthanti
chaḍḍitaṃ. Bhakkhayitvāti amma ete ettakā nūna mama maṃsaṃ khāditvā ajarā
bhavissanti.

Sace maṃsāni hariṃsūti amma sace te khattiyā mayiṃ paṭibaddhacittā mama
maṃsāni hareyyuṃ, atha tumhe aṭṭhīni yācitvā anupathe dahāthanaṃ,
jaṅghamaggamahāmaggaṇaṃ antare daheyyāthāti vadati. Khettānīti amma mama
jhāpitaṭṭhāne mālādivatthūni kāretvā ettha etesu khettesu kaṇikārarukkhe ropaya.
Himaccayeti himapātātikkame phagguṇamāse. Sareyyāthāti tesam pupphānaṃ
suvaṇṇacaṅkoṭakaṃ pūretvā ūrusu ṭhapetvā mama dhītā pabhāvatī evaṃvaṇṇāti
sareyyātha.

Iti sā maraṇabhayatajjitā mātu santike vilapi. Maddarājāpi “pharasuṅca gaṇḍikaṅca
gahetvā coraghātako idheva āgacchatū”ti āṇāpesi. Tassa āgamaṇaṃ sakalarājagehe
pākaṭaṃ ahosi. Athassa āgatabhāvaṃ sutvā pabhāvatiyā mātā utṭhāyāsānā
sokasamappitā raṇṇo santikaṃ agamāsi. Tamatthaṃ pakāsento satthā āha -

45. “Tassā mātā udatṭhāsi, khattiyā devavaṇṇinī;
Disvā asiṅca sūnaṅca, raṇṇo maddassantepure”ti.

Tattha udatṭhāsīti āsānā utṭhāya raṇṇo santikaṃ gantvā aṭṭhāsi. Disvā asiṅca
sūnaṅcāti antepuramhi alaṅkatamahātale raṇṇo purato nikkhittaṃ pharasuṅca
gaṇḍikaṅca disvā vilapantī gāthamāha -

46. “Iminā nūna asinā, susaṇṇaṃ tanumajjhimam;
Dhītaraṃ madda hantvāna, khattiyānaṃ padassasī”ti.

Tattha asināti pharasuṃ sandhāyāha. So hi imasmiṃ ṭhāne asi nāma jāto. Susaṇṇaṃ
tanumajjhimanti suṭṭhu saṇṇātaṃ tanumajjhimam.

Atha naṃ rājā saṇṇāpento āha - “devi, kiṃ kathesi, tava dhītā sakalajambudīpe
aggarājānaṃ ‘virūpo’ti chaḍḍetvā gatamagge padavalaṅge avinaṭṭtheyeva maccuṃ
nalāṭenādāya āgatā, idāni attano rūpaṃ nissāya īdisaṃ phalaṃ labhatū”ti. Sā tassa

vacanaṃ sutvā dhītu santikaṃ gantvā vilapantī āha -

47. “Na me akāsi vacanaṃ, atthakāmāya puttike;
Sājja lohitasañchannā, gacchasi yamasādhanaṃ.
48. “Evamāpajjati poso, pāpiyañca nigacchati;
Yo ve hitānaṃ vacanaṃ, na karoti atthadassanaṃ.
49. “Sace ca ajja dhāresi, kumāraṃ cārudassanaṃ;
Kusena jātaṃ khattiyaṃ, suvaṇṇamaṇimekhalāṃ;
Pūjitaṃ ñātisaṅghehi, na gacchasi yamakkhayaṃ.
50. “Yatthassu bherī nadati, kuñjaro ca nikūjati;
Khattiyānaṃ kule bhadde, kinnu sukhataraṃ tato.
51. “Asso ca sisati dvāre, kumāro uparodati;
Khattiyānaṃ kule bhadde, kinnu sukhataraṃ tato.
52. “Mayūraakoñcābhirude, kokilābhinikūjite;
Khattiyānaṃ kule bhadde, kinnu sukhataraṃ tato”ti.

47-52. Tattha puttiketi taṃ ālapati. Idaṃ vuttaṃ hoti - amma, idha kiṃ karissasi, sāmikassa santikaṃ gaccha, mā rūpamadena majjīti evaṃ yācantiyāpi me vacanaṃ na akāsi, sā tvaṃ ajja lohitasañchannā gacchasi yamasādhanaṃ, maccurājassa bhavanaṃ gamissasīti. Pāpiyañcāti ito pāpatarañca nigacchati. Sace ca ajja dhāresīti, amma, sace tvaṃ cittassa vasaṃ agantvā kusanarindaṃ paṭicca laddhaṃ attano rūpena sadisaṃ cārudassanaṃ kumāraṃ ajja dhārayissasi. Yamakkhayaṃ evaṃ sante yamanivesanaṃ na gaccheyyāsī. Tato yamhi khattiyakule ayaṃ vibhūti, tamhā nānābherisaddena ceva mattavāraṇakoñcanādena ca ninnāditā kusāvatīrājakulā kiṃ nu sukhataraṃ disvā idhāgatāsīti attho. Sisatīti hasati. Kumāroti susikkhito gandhabbakumāro. Uparodatīti nānātūriyāni gahetvā upahāraṃ karoti. Kokilābhinikūjiteti kusarājakule sāyaṃ pāto pavattanaccagītavāditūpahāraṃ paṭippharantī viya kokilehi abhinikūjite.

Iti sāpi ettakāhi gāthāhi tāya saddhiṃ sallapitvā “sace ajja kusanarindo idha assa, ime satta rājāno palāpetvā mama dhītaraṃ dukkhā pamocetvā ādāya gaccheyyā”ti cintetvā gāthamāha -

- 53.** “Kahaṃ nu kho sattumaddano, pararaṭṭhappamaddano;
Kuso soḷārapaññaṇo, yo no dukkhā pamocaye”ti.

Tattha soḷārapaññaṇoti uḷārapaññaṇo.

Tato pabhāvatī “mama mātu kusassa vaṇṇaṃ bhaṇantiyā mukhaṃ nappahoti, ācikkhissāmi tāvassā tassa idheva āḷārikakammaṃ katvā vasanabhāva”nti cintetvā gāthamāha -

- 54.** “Idheva so sattumaddano, pararaṭṭhappamaddano;
Kuso soḷārapaññaṇo, yo te sabbe vadhissatī”ti.

Athassā mātā “ayaṃ maraṇabhayaabhītā vippalapatī”ti cintetvā gāthamāha -

- 55.** “Ummattikā nu bhaṇasi, andhabālā pabhāsasi;
Kuso ce āgato assa, kiṃ na jānemu taṃ maya”nti.

Tattha andhabālāti sammūḷhā aññāṇā hutvā. Kiṃ na jānemūti kena kāraṇena taṃ na jāneyyāma. So hi antarāmagge ʈhitova amhākaṃ sāsanaṃ peseyya, samussitaddhajā caturaṅginīsenā paññāyetha, tvaṃ pana maraṇabhayaṇa kathesīti.

Sā evaṃ vutte “na me mātā saddahati, tassa idhāgantvā satta māse vasanabhāvaṃ na jānāti, dassessāmi na”nti cintetvā mātaraṃ hatthe gahetvā sīhapañjaraṃ vivaritvā hatthaṃ pasāretvā dassentī gāthamāha -

- 56.** “Eso ālāriko poso, kumārīpuramantare;
Daḷhaṃ katvāna saṃvelliṃ, kumbhiṃ dhovati oṇato”ti.

Tattha kumārīpuramantareti vātapāne ʈhitā tava dhītānaṃ kumārīnaṃ vasanaṭṭhānantare naṃ olokehi. Saṃvelliṃti kacchaṃ bandhitvā kumbhiṃ dhovati.

So kira tadā “ajja me manoratho matthakaṃ pāpuṇissati, addhā maraṇabhayaatajjitā, pabhāvatī, mama āgatabhāvaṃ kathessati, bhājanāni dhovitvā paṭisāmessāmī”ti udakaṃ āharitvā bhājanāni dhovituṃ ārabhi. Atha naṃ mātā paribhāsantī gāthamāha -

- 57.** “Veṇī tvamasi caṇḍālī, adūsi kulagandhinī;
Kathaṃ maddakule jātā, dāsaṃ kayirāsi kāmuka”nti.

Tattha veṇīti tacchikā. Adūsi kulagandhinīti udāhu tvaṃ kuladūsikā. Kāmukanti kathaṃ nāma tvaṃ evarūpe kule jātā attano sāmikaṃ dāsaṃ kareyyāsīti.

Tato pabhāvatī “mama mātā imassa maṃ nissāya evaṃ vasanabhāvaṃ na jānāti maññe”ti cintetvā itaraṃ gāthamāha -

- 58.** “Namhi veṇī na caṇḍālī, na camhi kulagandhinī;
Okkākaputto bhaddante, tvaṃ nu dāsoti maññasi”ti.

Tattha okkākaputtoti, amma, esa okkākaputto, tvaṃ pana “dāso”ti maññasi, kasmā naṃ ahaṃ “dāso”ti kathessāmīti.

Idānissa yasaṃ vaṇṇentī āha -

59. “Yo brāhmaṇasahassāni, sadā bhojeti vīsatiṃ;
Okkākaputto bhaddante, tvaṃ nu dāsoti maññasi.
60. Yassa nāgasahassāni, sadā yojenti vīsatiṃ;
Okkākaputto bhaddante, tvaṃ nu dāsoti maññasi.
61. “Yassa assasahassāni, sadā yojenti vīsatiṃ;
Okkākaputto bhaddante, tvaṃ nu dāsoti maññasi.
62. “Yassa rathasahassāni, sadā yojenti vīsatiṃ;
Okkākaputto bhaddante, tvaṃ nu dāsoti maññasi;
- Yassa usabhasahassāni, sadā yojenti vīsatiṃ;
Okkākaputto bhaddante, tvaṃ nu dāsoti maññasi.

63. “Yassa dhenusahassāni, sadā duhanti vīsatiṃ;
Okkākaputto bhaddante, tvaṃ nu dāsoti maññasī”ti.

59-63. Evaṃ tāya pañcahi gāthāhi mahāsattassa yaso vaṇṇito. Athassā mātā “ayaṃ asambhitā kathaṃ katheti, addhā evameta”nti saddahitvā rañño santikaṃ gantvā tamatthaṃ ārocesi. So vegena pabhāvatiyā santikaṃ gantvā “saccaṃ kira, amma, kusarājā idhāgato”ti. “Āma tāta, ajjassa satta māsā atikkantā tava dhītānaṃ ālārikattaṃ karontassā”ti. So tassā asaddahanto khujjaṃ pucchitvā yathābhūtaṃ sutvā dhītaraṃ garahanto gāthamāha -

64. “Taggha te dukkaṭaṃ bāle, yaṃ khattiyaṃ mahabbalaṃ;
Nāgaṃ maṇḍūkavaṇṇena, na taṃ akkhāsiddhāgata”nti.

Tattha tagghāti ekaṃseneva.

So dhītaraṃ garahitvā vegena tassa santikaṃ gantvā katapaṭisanthāro añjaliṃ paggayha attano accayaṃ dassento gāthamāha -

65. “Aparādhaṃ mahārāja, tvaṃ no khama rathesabha;
Yaṃ taṃ aññātesena, nāññāsimhā idhāgata”nti.

Taṃ sutvā mahāsatto “sacāhaṃ pharusaṃ vakkhāmi, idhevassa hadayaṃ phalissati, assāsessāmi na”nti cintetvā bhājanantare ʒhitova itaraṃ gāthamāha -

66. “Mādisassa na taṃ channaṃ, yohaṃ ālāriko bhava;
Tvaññeva me pasīdassu, natthi te deva dukkaṭa”nti.

Rājā tassa santikā paṭisanthāraṃ labhitvā pāsādaṃ abhiruhitvā pabhāvatim pakkosāpetvā khamāpanatthāya pesetuṃ gāthamāha -

67. “Gaccha bāle khamāpehi, kusarājaṃ mahabbalaṃ;
Khamāpito kuso rājā, so te dassati jīvita”nti.

Sā pitu vacanaṃ sutvā bhaginīhi ceva paricārikāhi ca parivutā tassa santikaṃ agamāsī. Sopi kammakāravesena ʒhitova tassā attano santikaṃ āgamaṇaṃ ñatvā “ajja pabhāvatiyā mānaṃ bhinditvā pādamūle naṃ kalale nipajjāpessāmī”ti sabbaṃ attanā ābhataṃ udakaṃ chaḍḍetvā khalaṃ maṇḍalamattaṃ ʒhānaṃ madditvā ekakalalaṃ akāsī. Sā tassa santikaṃ gantvā tassa pādesu nipatitvā kalalapiṭṭhe nipannā taṃ khamāpesī. Tamatthaṃ pakāsento satthā āha -

68. “Pitussa vacanaṃ sutvā, devavaṇṇī pabhāvatī;
Sirasā aggahī pāde, kusarājaṃ mahabbala”nti.

Tattha sirasāti sirasā nipatitvā kusarājānaṃ pāde aggahesīti.

Gahetvā ca pana naṃ khamāpentī tisso gāthāyo abhāsī -

69. “Yāmā ratyo atikkantā, tāmā deva tayā vinā;
Vande te sirasā pāde, mā me kujjha rathesabha.

70. “Sabbaṃ te paṭijānāmi, mahārāja suṇohi me;
Na cāpi appiyaṃ tuyhaṃ, kareyyāmi ahaṃ puna.

71. “Evaṃ ce yācamānāya, vacanaṃ me na kāhasi;
Idāni maṃ tāto hantvā, khattiyānaṃ padassatī”ti.

69-71. Tattha ratyoti rattiyo. Tāmāti tā imā sabbāpi tayā vinā atikkantā. Sabbamaṃ te paṭijānāmīti, mahārāja, ettakaṃ kālaṃ mayā tava appiyameva kataṃ, idaṃ te ahaṃ sabbamaṃ paṭijānāmi, aparampi suṇohi me, ito paṭṭhāyāhaṃ puna tuyhaṃ appiyaṃ na karissāmi. Evaṃ ceti sace evaṃ yācamānāya mama tvaṃ vacanaṃ na karissasīti.

Taṃ sutvā rājā “sacāhaṃ ‘imaṃ tvañceva jānissasī’ti vakkhāmi, hadayamassā phalissati, assāsessāmi na”nti cintetvā āha -

72. “Evaṃ te yācamānāya, kiṃ na kāhāmi te vaco;
Vikuddho tyasmi kalyāṇi, mā tvaṃ bhāyi pabhāvati.
73. “Sabbamaṃ te paṭijānāmi, rājaputti suṇohi me;
Na cāpi appiyaṃ tuyhaṃ, kareyyāmi ahaṃ puna.
74. “Tava kāmā hi sussoṇi, pahu dukkhaṃ titikkhisam;
Bahum maddakulaṃ hantvā, nayitum taṃ pabhavatī”ti.

72-74. Tattha kiṃ na kāhāmīti kiṃkāraṇā tava vacanaṃ na karissāmi. Vikuddho tyasmīti vikuddho nikkopo te asmiṃ. Sabbamaṃ teti vikuddhabhāvañca idāni appiyakaraṇaṃ ubhayaṃ te idaṃ sabbameva paṭijānāmi. Tava kāmāti tava kāmena taṃ icchamāno. Titikkhisanti adhvāsema. Bahum maddakulaṃ hantvā nayitum tanti bahumaddarājakulaṃ hanitvā balakkārena taṃ netum samatthoti.

Atha so sakkassa devaraṇṇo paricārikaṃ viya taṃ attano paricārikaṃ disvā khattiyamānaṃ uppādetvā “mayi kira dharamāneyeva mama bhariyaṃ aññe gahetvā gamissantī”ti sīho viya rājaṅgaṇe vijambhamāno “sakalanagaravāsino me āgatabhāvaṃ jānantū”ti vagganto nadanto seḷento apphoṭento “idāni te jīvaggāhaṃ gahessāmi, rathādayo me yojentū”ti anantaraṃ gāthamāha -

- 75.** “Yojayantu rathe asse, nānācette samāhite;
Atha dakkhatha me vegaṃ, vidhamantassa sattavo”ti.

Tattha nānācitteti nānālaṅkāravicitte. Samāhiteti asse sandhāya vuttaṃ, susikkhite nibbisevaneti attho. Atha dakkhatha me veganti atha me parakkamaṃ passissathāti.

Sattūnaṃ gaṇhanaṃ nāma mayhaṃ bhāro, gaccha tvaṃ nhatvā alaṅkaritvā pāsādaṃ āruhāti taṃ uyyojesi. Maddarājāpissa parihāraṅkatthaṃ amacce pahīṇi. Te tassa mahānasadvāreyeva sāṇiṃ parikkhipitvā kappake upaṭṭhapesuṃ. So katamassukammo sīsaṃnhāto sabbālaṅkārapaṭimaṇḍito amaccādīhi parivuto “pāsādaṃ abhiruhissāmī”ti disā viloketvā apphoṭesi. Olokitaolokitaṭṭhānaṃ vikampi. So “idāni me parakkamaṃ passissathā”ti āha. Tamatthaṃ pakāseṇto satthā anantaraṃ gāthamāha -

- 76.** “Taṇca tattha udikkhiṃsu, raṇṇo maddassantepure;
Vijambhamānaṃ sīhaṃva, phoṭentaṃ diguṇaṃ bhuja”nti.

Tassattho - taṇca tattha vijambhantaṃ apphoṭentaṃ raṇṇo antepure vātapānāni vivaritvā itthiyo udikkhiṃsūti.

Athassa maddarājā kataāneñjakāraṇaṃ alaṅkatavaravāraṇaṃ pesesi. So samussitasetacchattaṃ hatthikkhandhaṃ āruya “pabhāvatim ānethā”ti tampi pacchato nisīdāpetvā caturaṅginiyā senāya parivuto pācīnadvārena nikkhamitvā parasenaṃ oloketvā “ahaṃ kusarājā, jīvitatthikā urena nipajjantū”ti tikkhattuṃ sīhanādaṃ naditvā sattumaddanaṃ akāsi. Tamatthaṃ pakāsento satthā āha -

77. “Hatthikkhandhañca āruya, āropetvā pabhāvatim;
Saṅgāmaṃ otarivāna, sīhanādaṃ nadī kuso.
78. “Tassa taṃ nadato sutvā, sīhassevitare migā;
Khattiyā vipalāyiṃsu, kusasaddabhayaṭṭitā.
79. “Hatthārohā anīkaṭṭhā, rathikā pattikārakā;
Aññaṃaññaṃ chindanti, kusasaddabhayaṭṭitā.
80. “Tasmiṃ saṅgāmasīsaṃ, passitvā haṭṭhamānaso;
Kusassa rañño devindo, adā verocanaṃ maṇiṃ.
81. “So taṃ vijjhivā saṅgāmaṃ, laddhā verocanaṃ maṇiṃ;
Hatthikkhandhagato rājā, pāvekkhi nagaraṃ puraṃ.
82. “Jivaggāhaṃ gahetvāna, bandhitvā satta khattiye;
Sasurassūpanāmesi, ime te deva sattavo.
83. “Sabbeva te vasaṃ gatā, amittā vihatā tava;
Kāmaṃ karohi te tayā, muñca vā te hanassu vā”ti.

77-83. Tattha vipalāyiṃsūti satim paccupaṭṭhāpetuṃ asakkontā vipallatthacittā bhijjiṃsu. Kusasaddabhayaṭṭitāti kusarañño saddaṃ nissāya jātena bhayena upaddutā mūḷhacittā. Aññaṃaññaṃ chindantīti aññaṃaññaṃ chindanti maddanti. “Bhindiṃsū”tipi pāṭho. Tasminti evaṃ bodhisattassa saddasavaneneva saṅgāme bhinne tasmiṃ saṅgāmasīse taṃ mahāsattassa parakkamaṃ passitvā tuṭṭhahadayo sakko verocanaṃ nāma maṇikkhandhaṃ tassa adāsi. Nagaraṃ puranti nagarasaṅkhātaṃ puraṃ. Bandhitvāti tesaññeva uttari sātakena pacchābāhaṃ bandhitvā. Kāmaṃ karohi te tayāti tvaṃ attano kāmaṃ icchaṃ ruciṃ karohi, ete hi tayā dāsā katāyevāti.

Rājā āha -

- 84.** “Tuyheva sattavo ete, na hi te mayha sattavo;
Tvaññeva no mahārāja, muñca vā te hanassu vā”ti.

Tattha tvaññeva noti, mahārāja, tvaṃyeva amhākaṃ issaroti.

Evaṃ vutte mahāsatto “kiṃ imehi māritehi, mā tesaṃ āgamaṃ niratthakaṃ hotu, pabhāvatiyā kaniṭṭhā satta maddarājadhītaro atthi, tā nesaṃ dāpessāmī”ti cintetvā gāthamāha -

- 85.** “Imā te dhītaro satta, devakaññūpamā subhā;
Dadāhi nesaṃ ekekaṃ, hontu jāmātaro tavā”ti.

Atha naṃ rājā āha -

- 86.** “Amhākañceva tāsañca, tvaṃ no sabbesamissaro;
Tvaññeva no mahārāja, dehi nesaṃ yadicchasi”ti.

Tattha tvaṃ no sabbesanti, mahārāja kusanarinda, kiṃ vadesi, tvaññeva etesañca sattannaṃ rājūnaṃ mamañca imāsañca sabbesaṃ no issaro. Yadicchasi yadi icchasi, yassa vā yaṃ dātuṃ icchasi, tassa taṃ dehīti.

Evaṃ vutte so tā sabbāpi alaṅkārapetvā ekekassa rañño ekekaṃ adāsi. Tamatthaṃ pakāsento satthā pañca gāthāyo abhāsi -

87. “Ekamekassa ekekaṃ, adā sīhassaro kuso;
Khattiyānaṃ tadā tesāṃ, rañño maddassa dhītaro.
88. “Pīṇitā tena lābhena, tuṭṭhā sīhassare kuse;
Sakaraṭṭhāni pāyimsu, khattiyā satta tāvade.
89. “Pabhāvatīñca ādāya, maṇiṃ verocanaṃ subhaṃ;
Kusāvatīṃ kuso rājā, agamāsi mahabbalo.
90. “Tyassu ekarathe yantā, pavisantā kusāvatīṃ;
Samānā vaṇṇarūpena, nāññamaññātirocisuṃ.
91. “Mātā puttena saṃgacchi, ubhayo ca jayampatī;
Samaggā te tadā āsuṃ, phītaṃ dharaṇimāvasu”nti.

87-91. Tattha pīṇitāti santappitā. Pāyimsūti idāni appamattā bhaveyyāthāti kusanarindena ovaditā agamaṃsu. Agamāsīti katipāhaṃ vasitvā “amhākaṃ raṭṭhaṃ gamissāmā”ti sasuraṃ āpucchitvā gato. Ekarathe yantāti dvepi ekarathaṃ abhiruyha gacchantā. Samānā vaṇṇarūpenāti vaṇṇena ca rūpena ca samānā hutvā. Nāññamaññātirocisunti eko ekaṃ nātikkami. Maṇiratanānubhāvena kira mahāsatto abhirūpo ahosi suvaṇṇavaṇṇo sobhaggappatto, so kira pubbe paccekabuddhassa piṇḍapātānissandena buddhapaṭimākaraṇanissandena ca evaṃ tejavanto ahosi. Saṃgacchīti athassa mātā mahāsattassa āgamaṃ sutvā nagare bheriṃ carāpetvā mahāsattassa bahuṃ paṇṇākāraṃ ādāya paccuggamaṃ katvā samāgacchi. Sopi mātārā saddhimyeva nagaraṃ padakkhiṇaṃ katvā sattāhaṃ chaṇakīlaṃ kīlitvā alaṅkatapāsādalaṃ abhiruhi. Tepi ubho jayampatikā samaggā ahesuṃ, tato paṭṭhāya yāvajīvaṃ samaggā sammodamānā phītaṃ dharaṇiṃ ajjhāvasimsūti.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ samodhānesi, saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiphale paṭiṭṭhahi. Tadā mātāpitāro mahārājakulāni ahesuṃ, kaniṭṭho ānando, khujjā khujjuttarā, pabhāvatī rāhulamātā, parisā buddhaparisā, kusarājā pana ahameva ahosinti.

Kusajātakavaṇṇanā paṭṭhamā.

532. Soṇanandajātakavaṇṇanā

Devatā nusi gandhabboti idaṃ satthā jetavane viharanto mātuposakabhikkhuṃ ārabha kathesi. Vatthu sāmajātake vatthusadisāṃ. Tadā pana satthā “mā, bhikkhave, imaṃ bhikkhuṃ ujjhāyittha, porāṇakapaṇḍitā sakalajambudīpe rajjaṃ labhamānāpi taṃ aggahetvā mātāpitāro posimsuyevā”ti vatvā atītaṃ āhari.

Atīte bārāṇasī brahmavaḍḍhanaṃ nāma nagaraṃ ahosi. Tattha manojo nāma rājā rajjaṃ kāresi. Tattha aññataro asītikoṭivibhavo brāhmaṇamahāsālo aputtako ahosi. Tassa brāhmaṇī teneva “bhoti puttaṃ patthehī”ti vuttā patthesi. Atha bodhisatto brahmalokā cavitvā tassā kucchismiṃ paṭisandhiṃ gaṇhi, jātassa cassa “soṇakumāro”ti nāmaṃ kariṃsu. Tassa padasā gamanakāle aññopi satto brahmalokā cavitvā tassāyeve kucchimhi paṭisandhiṃ gaṇhi, tassa jātassa “nandakumāro”ti nāmaṃ kariṃsu. Tesam uggaḥitavedānaṃ sabbasippesu nipphattiṃ pattānaṃ vayappattānaṃ rūpasampadaṃ disvā brāhmaṇo brāhmaṇiṃ āmantetvā “bhoti puttaṃ soṇakumāraṃ gharabandhanena bandhissāmā”ti āha. Sā “sādhū”ti sampāṭicchitvā puttassa tamatthaṃ ācikkhi. So “alaṃ, amma, mayhaṃ gharāvāsena, ahaṃ yāvajīvaṃ tumhe paṭijaggitvā tumhākaṃ accayena himavantam pavisitvā pabbajissāmī”ti āha. Sā brāhmaṇassa etamatthaṃ ārocesi.

Te punappunaṃ kathentāpi tassa cittaṃ alabhitvā nandakumāraṃ āmantetvā “tāta, tena hi tvaṃ kuṭumbaṃ paṭipajjāhī”ti vatvā “nāhaṃ bhātarā chaḍḍitakheḷaṃ sīsena ukkhipāmi, ahampi tumhākaṃ accayena bhātarāva saddhiṃ pabbajissāmī”ti vutte tesam vacanaṃ sutvā “ime dve evaṃ taruṇāva kāme pajahanti, kimaṅgaṃ pana mayaṃ, sabbeyeve pabbajissāmā”ti cintetvā, “tātā, kiṃ vo amhākaṃ accayena pabbajjāya, idāneva sabbe mayaṃ pabbajissāmā”ti rañño ārocetvā sabbaṃ dhanam dānamukhe vissajjetvā dāsajanaṃ bhujissaṃ katvā ñātīnaṃ dātabbayuttakaṃ datvā cattāropi janā brahmavaḍḍhananagarā nikkhamitvā himavantapadese pañcapadumasañchannaṃ saraṃ nissāya ramaṇīye vanasaṇḍe assamaṃ māpetvā pabbajitvā tattha vasiṃsu. Ubhopi bhātarō mātāpitara paṭijaggiṃsu, tesam pātova dantakaṭṭhañca mukhadhovanañca datvā paṇṇasālañca pariveṇaṇca sammajjitvā pāṇīyaṃ paribhojanīyaṃ upaṭṭhapetvā araññato madhuraphalāphalāni āharitvā mātāpitara khādāpentī, uṇhena vā sītena vā vārinā nhāpentī, jaṭā sodhenti, pādaparikkammādīni tesam karonti.

Evaṃ addhāne gate nandapaṇḍito “mayā ābhataphalāphalāneva paṭhamam mātāpitara khādāpessāmī”ti purato gantvā hiyyo ca parahiyyo ca gahitaṭṭhānato yāni vā tāni vā pātova āharitvā mātāpitara khādāpesi. Te tāni khādītva mukhaṃ vikkhāletvā uposathikā bhavanti. Soṇapaṇḍito pana dūraṃ gantvā madhuramadhurāni supakkasupakkāni āharitvā upanāmesi. Atha naṃ, “tāta, kaniṭṭhena te ābhatāni mayaṃ pātova khādītva uposathikā jātā, na idāni no attho”ti vadanti. Iti tassa phalāphalāni paribhogaṃ na labhanti vinassanti, punadivasesupi tathevāti. Evaṃ so pañcābhiññatāya dūraṃ gantvāpi āharati, te pana na khādanti.

Atha mahāsatto cintesi - “mātāpitara me sukhumālā, nando ca yāni vā tāni vā apakkaduppakkāni phalāphalāni āharitvā khādāpeti, evaṃ sante ime na cīraṃ pavattissanti, vāressāmi na”nti. Atha naṃ so āmantetvā “nanda, ito paṭṭhāya phalāphalaṃ āharitvā mamāgamaṇaṃ paṭimānehi, ubhopi ekatova khādāpessāmā”ti āha. So evaṃ vuttepi attano puññaṃ paccāsīsanto na tassa vacanamakāsi. Mahāsatto “nando mama vacanaṃ akaronto ayuttaṃ karoti, palāpessāmi naṃ, tato ekakova mātāpitara paṭijaggissāmī”ti cintetvā “nanda, tvaṃ anovādako paṇḍitānaṃ vacanaṃ na karosi, ahaṃ jeṭṭho, mātāpitara mameva bhāro, ahameva nesam paṭijaggissāmi, tvaṃ idha vasituṃ na lacchasi, aññattha yāhī”ti tassa accharaṃ pahari.

So tena palāpito tassa santike ṭhātuṃ asakkonto taṃ vanditvā mātāpitara upasaṅkamitvā tamatthaṃ ārocetvā attano paṇṇasālaṃ pavisitvā kasiṇaṃ oloketvā

taṃ divasameva pañca abhiññāyo aṭṭha samāpattiyo nibbattetvā cintesi - “ahaṃ sīnerupādato ratanavālukā āharitvā mama bhātu paṇṇasālāya pariveṇe okiritvā bhātaraṃ khamāpetuṃ pahomi, evampi na sobhissati, anotattato udakaṃ āharitvā mama bhātu paṇṇasālāya pariveṇe osiñcitvā bhātaraṃ khamāpetuṃ pahomi, evampi na sobhissati, sace me bhātaraṃ devatānaṃ vasena khamāpeyyaṃ, cattāro ca mahārājāno sakkañca ānetvā bhātaraṃ khamāpetuṃ pahomi, evampi na sobhissati, sakalajambudīpe manojaṃ aggarājānaṃ ādiṃ katvā rājāno ānetvā khamāpessāmi, evaṃ sante mama bhātu guṇo sakalajambudīpe avattharitvā gamissati, candimasūriyo viya paññāyissati”ti. So tāvadeva iddhiyā gantvā brahmavaḍḍhananagare tassa rañño nivesanadvāre otaritvā ṭhito “eko kira vo tāpaso daṭṭhukāmo”ti rañño ārocāpesi. Rājā “kiṃ pabbajitassa mayā diṭṭhena, āhāratthāya āgato bhavissati”ti bhattaṃ paṇiṇi, so bhattaṃ na icchi. Taṇḍulaṃ paṇiṇi, taṇḍulaṃ na icchi. Vatthāni paṇiṇi, vatthāni na icchi. Tambūlaṃ paṇiṇi, tambūlaṃ na icchi. Athassa santike dūtaṃ pesesi, “kimatthaṃ āgatosi”ti. So dūtena puṭṭho “rājānaṃ upaṭṭhahituṃ āgatomhi”ti āha. Rājā taṃ sutvā “bahū mama upaṭṭhākā, attanova tāpasadhammaṃ karotū”ti pesesi. So taṃ sutvā “ahaṃ tumhākaṃ attano balena sakalajambudīpe rajjaṃ gahetvā dassāmi”ti āha.

Taṃ sutvā rājā cintesi - “pabbajitā nāma paṇḍitā, kiñci upāyaṃ jānissantī”ti taṃ pakkosāpetvā āsane nisīdāpetvā vanditvā “bhante, tumhe kira mayhaṃ sakalajambudīparajjaṃ gahetvā dassathā”ti pucchi. “Āma mahārājā”ti. “Kathaṃ gaṇhissathā”ti? “Mahārāja, antamaso khuddakamakkhikāya pivanamattampi lohitaṃ kassaci anuppādetvā tava dhanacchedaṃ akatvā attano iddhiyāva gahetvā dassāmi, apica kevalaṃ papañcaṃ akatvā ajjeva nikkhamituṃ vaṭṭati”ti. So tassa vacanaṃ saddahitvā senāṅgaparivuto nagarā nikkhami. Sace senāya uṇhaṃ hoti, nandapaṇḍito attano iddhiyā chāyaṃ katvā sītaṃ karoti, deve vassante senāya upari vassituṃ na deti, sītaṃ vā uṇhaṃ vā vāreti, magge khāṇukaṇṭakādayo sabbaparissaye antaradhāpeti, maggaṃ kasiṇamaṇḍalaṃ viya samaṃ katvā sayaṃ ākāse cammakhaṇḍaṃ pattharitvā pallaṅkena nisinno senāya parivuto gacchati.

Evaṃ senaṃ ādāya paṭhamam kosalaraṭṭhaṃ gantvā nagarassāvidūre khandhāvāraṃ nivāsāpetvā “yuddhaṃ vā no detu setacchattaṃ vā”ti kosalarañño dūtaṃ pāhesi. So kujjhivā “kiṃ ahaṃ na rājā”ti “yuddhaṃ dammī”ti senāya purakkhato nikkhami. Dve senā yujjhituṃ ārabhiṃsu. Nandapaṇḍito dvinnampi antare attano nisīdanaṃ ajinacammaṃ mahantaṃ katvā pasāretvā dvīhipi senāhi khittasare cammeneva sampāṭicchi. Ekasenāyapi koci kaṇḍena viddho nāma natthi, hatthagatānaṃ pana kaṇḍānaṃ khayena dvepi senā nirussāhā aṭṭhaṃsu. Nandapaṇḍito manojarājassa santikaṃ gantvā “mā bhāyi, mahārājā”ti assāsetvā kosalassa santikaṃ gantvā “mahārāja, mā bhāyi, natthi te paripantho, tava rajjaṃ taveva bhavissati, kevalaṃ manojarañño vasavattī hohī”ti āha. So tassa saddahitvā “sādhū”ti sampāṭicchi. Atha naṃ manojassa santikaṃ netvā “mahārāja, kosalarājā te vase vattati, imassa rajjaṃ imasseva hotū”ti āha. So “sādhū”ti sampāṭicchitvā taṃ attano vase vattetvā dve senā ādāya aṅgaraṭṭhaṃ gantvā aṅgaṃ gahetvā tato magadharatṭhanti etenupāyena sakalajambudīpe rājāno attano vase vattetvā tato tehi parivuto brahmavaḍḍhananagameva gato. Rajjaṃ gaṇhanto panesa sattannaṃ saṃvaccharānaṃ upari sattadivasādhikehi sattamāsehi gaṇhi. So ekekarājadhānito nānappakāraṃ khajjabhojanaṃ āharāpetvā ekasatarājāno gahetvā tehi saddhiṃ sattāhaṃ mahāpānaṃ pivi.

Nandapaṇḍito “yāva rājā sattāhaṃ issariyasukhaṃ anubhoti, tāvassa attānaṃ na dassessāmi”ti uttarakurumhi piṇḍāya caritvā himavante kañcanaguhādvāre sattāhaṃ vasi. Manojopi sattame divase attano mahantaṃ sirivibhavaṃ oloketvā “ayaṃ yaso na mayhaṃ mātāpitūhi, na aññehi dinno, nandatāpasāṃ nissāya uppanno, taṃ kho pana me apassantassa ajja sattamo divaso, kahaṃ nu kho me yasadāyako”ti nandapaṇḍitaṃ sari. So tassa anussaraṇabhāvaṃ ñatvā āgantvā purato ākāse aṭṭhāsi. Rājā taṃ disvā cintesi - “ahaṃ imassa tāpasassa devatābhāvaṃ vā manussabhāvaṃ vā na jānāmi, sace esa manusso bhaveyya, sakalajambudīparajjaṃ etasseva dassāmi. Atha devo, sakkāramassa karissāmi”ti. So taṃ vīmaṃsanto paṭhamāṃ gāthamāha -

- 92.** “Devatā nuti gandhabbo, adu sakko purindado;
Manussabhūto iddhimā, kathaṃ jānemu taṃ maya”nti.

So tassa vacanaṃ sutvā sabhāvameva kathento dutiyaṃ gāthamāha -

- 93.** “Nāpi devo na gandhabbo, nāpi sakko purindado;
Manussabhūto iddhimā, evaṃ jānāhi bhāradhā”ti.

Tattha bhāradhāti raṭṭhabhāradhāritāya naṃ evaṃ ālapati.

Taṃ sutvā rājā “manussabhūto kirāyaṃ mayhaṃ evaṃ bahupakāro, mahantena yasena naṃ santappessāmi”ti cintetvā āha -

94. “Katarūpamidaṃ bhoto, veyyāvaccāṃ anappakaṃ;
Devamhi vassamānamhi, anovassaṃ bhavaṃ akā.
95. “Tato vātātape ghore, sītacchāyaṃ bhavaṃ akā;
Tato amittamajjesu, saratāṇaṃ bhavaṃ akā.
96. “Tato phītāni raṭṭhāni, vasino te bhavaṃ akā;
Tato ekasataṃ khatye, anuyante bhavaṃ akā.
97. “Patītāssu mayaṃ bhoto, vada taṃ bhañjamicchasi;
Hatthiyānaṃ assarathaṃ, nāriyo ca alaṅkatā;
Nivesanāni rammāni, mayaṃ bhoto dadāmase.
98. “Atha vaṅge vā magadhe, mayaṃ bhoto dadāmase;
Atha vā assakāvantī, sumanā damma te mayaṃ.
99. “Upaḍḍhaṃ vāpi rajjassa, mayaṃ bhoto dadāmase;
Sace te attho rajjena, anusāsa yadicchasi”ti.

94-99. Tattha katarūpamidanti katasabhāvaṃ. Veyyāvaccanti kāyaveyyāvatikakammaṃ. Anovassanti avassaṃ, yathā devo na vassati, tathā katanti attho. Sītacchāyanti sītalaṃ chāyaṃ. Vasino teti te raṭṭhavāsino amhākaṃ vasavattino. Khatyeti khattiye, aṭṭhakathāyaṃ pana ayameva pāṭho. Patītāssu mayanti tuṭṭhā mayaṃ. Vada taṃ bhañjamicchasi bhañjanti ratanassetaṃ nāmaṃ, vamaṃ te dadāmi, yaṃ ratanaṃ icchasi, taṃ vadehīti attho. “Hatthiyāna”ntiādīhi sarūpato taṃ taṃ ratanaṃ dasseti. Assakāvantīassakarattaṃ vā avantirattaṃ vā.

Rajjenāti sacepi te sakalajambudīparajjena attho, tampi te datvā ahaṃ phalakāvudhahattho tumhākaṃ rathassa purato gamissāmīti dīpeti. Yadicchasīti etesu mayā vuttappakāresu yaṃ icchasi, taṃ anusāsa āṇāpehīti.

Taṃ sutvā nandapaṇḍito attano adhippāyaṃ āvikaronto āha -

100. “Na me atthopi rajjena, nagarena dhanena vā;
Athopi janapadena, attho mayhaṃ na vijjatī”ti.

“Sace te mayi sineho atthi, ekaṃ me vacanaṃ karohī”ti vatvā gāthādvayamāha -

101. “Bhotova raṭṭhe vijite, araññe atthi assamo;
Pitā mayhaṃ janettī ca, ubho sammanti assame.

102. “Tesāhaṃ pubbācariyesu, puññaṃ na labhāmi kātave;
Bhavantaṃ ajjhāvaraṃ katvā, soṇaṃ yācemu saṃvara”nti.

101-102. Tattha raṭṭheti rajje. Vijiteti āṇāpavattiṭṭhāne. Assamoti himavantāraññe eko assamo atthi. Sammantīti tasmīṃ assame vasanti. Tesāhanti tesu ahaṃ. Kātaveti vattapaṭivattaphalāphalāharaṇasaṅkhātāṃ puññaṃ kātuṃ na labhāmi, bhātā me soṇapaṇḍito nāma mamekasmīṃ aparādhe mā idha vasīti maṃ palāpesi. Ajjhāvaranti adhiāvaraṃ te mayaṃ bhavantaṃ saparivāraṃ katvā soṇapaṇḍitaṃ saṃvaraṃ yācemu, āyatiṃ saṃvaraṃ yācāmāti attho. “Yācemimaṃ vara”ntipi pāṭho, mayaṃ tayā saddhiṃ soṇaṃ yāceyyāma khamāpeyyāma, imaṃ varaṃ tava santikā gaṇhāmīti attho.

Atha naṃ rājā āha -

103. “Karomi te taṃ vacanaṃ, yaṃ maṃ bhaṇasi brāhmaṇa;
Etaṇca kho no akkhāhi, kīvanto hontu yācakā”ti.

Tattha karomīti ahaṃ sakalajambudīparajjaṃ dadamāno ettakaṃ kiṃ na karissāmi, karomīti vadati. Kīvantoti kittakā.

Nandapaṇḍito āha -

104. “Parosataṃ jānapadā, mahāsālā ca brāhmaṇā;
Ime ca khattiyā sabbe, abhijātā yasassino;
Bhavaṇca rājā manojo, alaṃ hessanti yācakā”ti.

Tattha jānapadāti gahapatī. Mahāsālā ca brāhmaṇāti sārappattā brāhmaṇā ca parosatāyeva. Alaṃ hessantīti pariyattā bhavissanti. Yācakāti mamatthāya soṇapaṇḍitassa khamāpakā.

Atha naṃ rājā āha -

105. “Hatthī asse ca yojentu, rathaṃ sannayha sārathi;
Ābandhanāni gaṇhātha, pādāsussārayaddhaje;
Assamaṃ taṃ gamissāmi, yattha sammati kosiyo”ti.

Tattha yojentūti hatthārohā hatthī, assārohā ca asse kappentu. Rathaṃ sannayha sārathīti sammasārathi tvampi rathaṃ sannayha. Ābandhanānīti hatthiassarathesu ābandhitabbāni bhaṇḍāni ca gaṇhātha. Pādāsussārayaddhajeti rathe

ṭhapitadhajapādāsu dhaje ussārayantu ussāpentu. Kosiyoti yasmiṃ assame kosiyaḡotto vasatīti.

- 106.** “Tato ca rājā pāyāsi, senāya caturaṅginī;
Agamā assamaṃ rammaṃ, yattha sammati kosiyo”ti. - ayaṃ
abhisambuddhagāthā;

Tattha tato cāti, bhikkhave, evaṃ vatvā tato so rājā ekasatakhattiye gahetvā mahatiyā senāya parivuto nandapaṇḍitaṃ purato katvā nagarā nikkhami. Caturaṅgīnīti caturaṅginiyā senāya agamāsi, antaramagge vattamānopi avassaṃ gāmitāya evaṃ vutto. Catuvīsatiakkhobhaṇisaṅkhātena balakāyena saddhiṃ maggaṃ paṭipannassa tassa nandapaṇḍito iddhānubhāvena aṭṭhusabhavitthataṃ maggaṃ samaṃ māpetvā ākāse cammakhaṇḍaṃ pattharivā tattha pallaṅkena nisīditvā senāya parivuto alaṅkatahatthikkhandhe nisīditvā gacchantena rañña saddhiṃ dhammayuttakathaṃ kathento sītaṇhādiparissaye vārento agamāsi.

Athassa assamaṃ pāpuṇanadivase soṇapaṇḍito “mama kaniṭṭhassa atirekasattamāsaṭṭadivasādhikāni satta vassāni nikkhantassā”ti āvajjetvā “kahaṃ nu kho so etarahī”ti dibbena cakkhunā olokeno “catuvīsatiakkhobhaṇiparivārena saddhiṃ ekasatarājāno gahetvā mamaññeva khamāpetuṃ āgacchatī”ti disvā cintesi - “imehi rājūhi ceva parisāhi ca mama kaniṭṭhassa bahūni pāṭihāriyāni diṭṭhāni, mamānubhāvaṃ ajānitvā ‘ayaṃ kūṭajaṭilo attano pamāṇaṃ na jānāti, amhākaṃ ayyena saddhiṃ payojesi”ti maṃ vambhentā kathentā avīciparāyaṇā bhavēyyuṃ, iddhipāṭihāriyaṃ nesaṃ dassessāmī”ti. So caturaṅgulamattena aṃsaṃ aphasantaṃ ākāse kājaṃ ṭhapetvā anotattato udakaṃ āharituṃ rañño avidūre ākāseṇa pāyāsi. Nandapaṇḍito taṃ āgacchantaṃ disvā attānaṃ dassetuṃ avisahanto nisinnaṭṭhāneyeva antaradhāyivā palāyivā himavantaṃ pāvīsi. Manojarājā pana taṃ ramaṇīyena isivesena tathā āgacchantaṃ disvā gāthamāha -

- 107.** “Kassa kādambayo kājo, vehāsaṃ caturaṅgulaṃ;
Aṃsaṃ asamphusaṃ eti, udahārāya gacchato”ti.

Tattha kādambayoti kadambarukkhamaṃ. Aṃsaṃ asamphusaṃ etīti aṃsaṃ asamphusanto sayameva āgacchati. Uдахārāyāti udakaṃ āharituṃ gacchantassa kassa esa kājo evaṃ eti, ko nāma tvaṃ, kuto vā āgacchasīti.

Evaṃ vutte mahāsatto gāthādvayamāha -

108. “Ahaṃ soṇo mahārāja, tāpaso sahitaḡbato;
Bharāmi mātāpitāro, rattindivamatandito.
109. “Vane phalaṅca mūlaṅca, āharitvā disampati;
Posemi mātāpitāro, pubbe katamanussara”nti.

108-109. Tattha sahitaḡbbatoti sahitaḡvato sīlācārasampanno eko tāpaso ahanti vadati. Bharāmīti posemi. Atanditoti analaso hutvā. Pubbe katamanussaranti tehi pubbe kataṃ mayhaṃ guṇaṃ anussarantoti.

Taṃ sutvā rājā tena saddhiṃ vissāsaṃ kattukāmo anantaraṃ gāthamāha -

- 110.** “Icchāma assamaṃ gantuṃ, yattha sammati kosiyo;
Maggāṃ no soṇa akkhāhi, yena gacchemu assama”nti.

Tattha assamanti tumhākaṃ assamapadaṃ.

Atha mahāsatto attano ānubhāvena assamapadagāmimaggaṃ māpetvā gāthamāha -

- 111.** “Ayaṃ ekapadī rāja, yenetam meghasannibham;
Koviḷārehi sañchannaṃ, ettha sammati kosiyo”ti.

Tassattho - mahārāja, ayaṃ ekapadiko jaṅghamaggo, iminā gacchatha, yena disābhāgena etaṃ meghavaṇṇaṃ supupphitakoviḷārasañchannaṃ vanaṃ dissati, ettha mama pitā kosiya gotto vasati, etassa so assamoti.

112. “Idaṃ vatvāna pakkāmi, taramāno mahāisi;
Vehāse antalikkhasmiṃ, anusāsivāna khattiye.
113. “Assamaṃ parimajjitvā, paññāpetvāna āsanaṃ;
Paṇṇasālaṃ pavisitvā, pitaraṃ patibodhayi.
114. “Ime āyanti rājāno, abhijātā yasassino;
Assamā nikkhamitvāna, nisīda tvaṃ mahāise.
115. “Tassa taṃ vacanaṃ sutvā, taramāno mahāisi;
Assamā nikkhamitvāna, sadvāramhi upāvisi”ti. - imā abhisambuddhagāthā;

112-115. Tattha pakkāmīti anotattaṃ agamāsi. Assamaṃ parimajjitvāti, bhikkhave, so isi vegena anotattaṃ gantvā pāṇīyaṃ ādāya tesu rājūsu assamaṃ asampattesuyeva āgantvā pāṇīyaghaṭe pāṇīyamāḷake ṭhapetvā “mahājano pivissatī”ti vanakusumehi vāsetvā sammajjaniṃ ādāya assamaṃ sammajjitvā paṇṇasāladvāre pitu āsanaṃ paññāpetvā pavisitvā pitaraṃ jānāpesīti attho. Upāvisīti uccāsane nisīdi.

Bodhisattassa mātā pana tassa pacchato nīcatṭhāne ekamantaṃ nisīdi. Mahāsatto nīcāsane nisīdi. Nandapaṇḍitopi bodhisattassa anotattato pāṇīyaṃ ādāya assamaṃ āgatakāle rañño santikaṃ āgantvā assamassa avidūre khandhāvāraṃ nivāsesi. Atha rājā nhatvā sabbālaṅkārapaṭimaṇḍito ekasatārājaparivuto nandapaṇḍitaṃ gahetvā mahantena sirisobhaggena bodhisattaṃ khamāpetuṃ assamaṃ pāvisi. Atha naṃ tathā āgacchantam bodhisattassa pitā disvā bodhisattaṃ pucchi, sopissa ācikkhi. Tamatthaṃ pakāsento satthā āha -

116. “Tañca disvāna āyantaṃ, jalantaṃ riva tejasā;
Khatyasaṅghaparibhūḷhaṃ, kosiyo etadabravi.
117. “Kassa bherī mudiṅgā ca, saṅkhā paṇavadindimā;
Purato paṭipannāni, hāsayantā rathesabham.
118. “Kassa kañcanapaṭṭena, puthunā vijjuvaṇṇinā;
Yuvā kalāpasannaddho, ko eti siriyā jalaṃ.
119. “Ukkāmukhapahaṭṭhaṃ va, khadiraṅgārasannibham;
Mukhañca rucirā bhāti, ko eti siriyā jalaṃ.
120. “Kassa paggaḥitaṃ chattaṃ, sasalākaṃ manoramaṃ;
Ādiccaramsāvaraṇaṃ, ko eti siriyā jalaṃ.

121. “Kassa aṅgaṃ pariggayha, vālabījanimuttamaṃ;
Caranti varapuññaṃ, hatthikkhandhena āyato.
122. “Kassa setāni chattāni, ājānīyā ca vammītā;
Samantā parikīrenti, ko eti siriyā jalaṃ.
123. “Kassa ekasataṃ khatyā, anuyantā yasassino;
Samantānupariyanti, ko eti siriyā jalaṃ.
124. “Hatthiassarathapatti, senā ca caturaṅginī;
Samantānupariyanti, ko eti siriyā jalaṃ.
125. “Kassesā mahatī senā, piṭṭhito anuvattati;
Akkhobhaṇī अपariyantā, sāgarasseva ūmiyo.
126. “Rājābhirājā manojo, indova jayataṃ pati;
Nandassajjhāvaraṃ eti, assamaṃ brahmacāriṇaṃ.
127. “Tassesā mahatī senā, piṭṭhito anuvattati;
Akkhobhaṇī अपariyantā, sāgarasseva ūmiyo”ti.

116-127. Tattha jalantaṃrivāti jalantaṃ viya. Paṭipannānīti etāni tūriyāni kassa purato āgacchantīti attho. Hāsayaṇtāti tosentā. Kañcanapaṭṭenāti, tāta, kassa kañcanamayena vijjuvaṇṇena uṇhīsapattena nalāṭanto parikkhittoti pucchatī. Yuvāti taruṇo. Kalāpasannaddhoti sannaddhasaratūṇīro. Ukkāmukhapahatṭhaṃ vāti kammārānaṃ uddhane pahatṭhaṃ suvaṇṇaṃ viya. Khadiraṅgārasannibhanti vītaccitakhadiraṅgāraṇṇaṃ. Ādiccamaṃsāvaraṇantiādiccamaṃsīnaṃ āvaraṇaṃ. Aṅgaṃ pariggayhāti aṅgaṃ pariggahetvā, sarīraṃ parikkhipitvāti attho. Vālabījanimuttamanti vālabījaniṃ uttamaṃ. Carantīti sañcaranti. Chattānīti ājānīyapiṭṭhe nisinnānaṃ dhāritachattāni. Parikīrentīti tassa samantā sabbadisābhāgesu parikīrayanti. Caturaṅginīti etehi hatthiādīhi catūhi aṅgehi samannāgatā. Akkhobhaṇīti khobhetuṃ na sakkā. Sāgarassevāti sāgarassa ūmiyo viya अपariyantā. Rājābhirājāti ekasatarājūnaṃ pūjito, tesaṃ vā adhiko rājāti rājābhirājā. Jayataṃ patīti jayappattānaṃ tāvatimsānaṃ jeṭṭhako. Ajjhāvaranti mamaṃ khamāpanatthāya nandassa parisabhāvaṃ upagantvā eti.

Satthā āha -

- 128.** “Anulittā candanena, kāsikuttamadhārino;
Sabbe pañjalikā hutvā, isīnaṃ ajjhupāgamu”nti.

Tattha isīnaṃ ajjhupāgamunti, bhikkhave, sabbepi te rājāno surabhicandanena anulittā uttamakāsikavatthadhārino sirasi patitṭhāpitaañjalī hutvā isīnaṃ santikaṃ upagatā.

Tato manojo rājā taṃ vanditvā ekamantaṃ nisinno paṭisanthāraṃ karonto gāthādvayamāha -

129. “Kacci nu bhoto kusalaṃ, kacci bhoto anāmayam;
Kacci uñchena yāpetha, kacci mūlaphalā bahū.

130. “Kacci ɖaṃsā makasā ca, appameva sarīsapā;
Vane vāḷamigākiṇṇe, kacci hiṃsā na vijjati”ti.

Tato paraṃ ubhinnaṃ tesāṃ vacanapaṭivacanavasena kathitaḡāthā honti -

131. “Kusalañceva no rāja, atho rāja anāmayāṃ;
Atho uñchena yāpema, atho mūlaphalā bahū.
132. “Atho ɖaṃsā makasā ca, appameva sarīsapā;
Vane vāḷamigākiṇṇe, hiṃsā mayhaṃ na vijjati.
133. “Bahūni vassapūḡāni, assame sammataṃ idha;
Nābhijānāmi uppannaṃ, ābādhaṃ amanoramaṃ.
134. “Svāgataṃ te mahārāja, atho te adurāgataṃ;
Issarosi anupatto, yaṃ idhatthi pavedaya.
135. “Tindukāni piyālāni, madhuke kāsumāriyo;
Phalāni khuddakappāni, bhuñja rāja varaṃ varaṃ.
136. “Idampi pānīyaṃ sītaṃ, ābhataṃ girigabbharā;
Tato piva mahārāja, sace tvaṃ abhikaṅkhasi.
137. “Paṭiggahitaṃ yaṃ dinnaṃ, sabbassa agghiyaṃ kataṃ;
Nandassāpi nisāmetha, vacanaṃ so pavakkhati.
138. “Ajjhāvaramhā nandassa, bhoto santikamāgatā;
Suṇātu bhavaṃ vacanaṃ, nandassa parisāya cā”ti.

129-138. Imā yebhuyyena pākaṭasambandhāyeva, yaṃ panettha apākaṭaṃ, tadeva vakkhāma. Pavedayāti yaṃ imasmiṃ ṭhāne tava abhirucitaṃ atthi, taṃ no kathehīti vadati. Khuddakappānīti etāni nānārukkhaphalāni khuddakamadhupaṭibhāḡāni madhurāni. Varaṃ varanti ito uttamuttamaṃ gahetvā bhuñja. Girigabbharāti anotattato. Sabbassa agghiyanti yena mayaṃ āpucchitā, taṃ amhehi paṭiggahitaṃ nāma tumhehi ca dinnameva nāma, ettāvatā imassa janassa sabbassa agghiyaṃ tumhehi kataṃ. Nandassāpīti amhākaṃ tāva sabbāṃ kataṃ, idāni pana nandapaṇḡito kiñci vattukāmo, tassapi tāva vacanaṃ suṇātha. Ajjhāvaramhāti mayaṅhi na aññena kammaena āgatā, nandassa pana parisā hutvā tumhākaṃ khamāpanatthāya āgatāti vadati. Bhavanti bhavaṃ soṇapaṇḡito suṇātu.

Evāṃ vutte nandapaṇḡito uṭṭhāyāsanaṃ mātāpitara ca bhātarañca vanditvā sakaparisāya saddhiṃ sallapanto āha -

139. “Parosataṃ jānapadā, mahāsālā ca brāhmaṇā;
Ime ca khattiyā sabbe, abhijātā yasassino;
Bhavañca rājā manojo, anumaññantu me vaco.
140. “Ye ca santi samītāro, yakkhāni idha massame;
Araññe bhūtabhabyāni, suṇantu vacanaṃ mama.
141. “Namo katvāna bhūtānaṃ, isiṃ vakkhāmi subbatāṃ;

So tyāhaṃ dakkhiṇā bāhu, tava kosiya sammato.

142. “Pitaraṃ me janettiṇca, bhattukāmassa me sato;
Vīra puñṇamidaṃ tṭhānaṃ, mā maṃ kosiya vāraya.

143. “Sabbhi hetaraṃ upaṇṇātaṃ, mametaṃ upanissaja;
Uṭṭhānapāricariyāya, dīgharattaṃ tayā kataṃ;
Dhātāpitūsu puñṇāni, mama lokadado bhava.

144. “Tattheva santi manujā, dhamme dhammapadaṃ vidū;
Maggo saggassa lokassa, yathā jānāsi tvaṃ ise.

145. “Uṭṭhānapāricariyāya, mātāpitūsukhāvahaṃ;
Taṃ maṃ puñṇā nivāreti, ariyamaggāvaro nara”ti.

139-145. Tattha anumaññantūti anubujjhantu, sādhukaṃ sutvā paccakkhaṃ karontūti attho. Samītaroti samāgatā. Arañṇe bhūtabhabyānīti asmiṃ himavantārañṇe yāni bhūtāni ceva vuḍḍhimariyādappattāni bhabyāni ca taruṇadevatāni, tānīpi sabbāni mama vacanaṃ suṇantūti attho. “Namo katvānā”ti idaṃ so parisāya saññaṃ datvā tasmīṃ vanasaṇḍe nibbattadevatānaṃ namakkāraṃ katvā āha. Tassattho - ajja bahūhi devatāhi mama bhātikassa dhammakathāsavanatthaṃ āgatāhi bhavitabbaṃ, ahaṃ vo namakkāro, tumhepi mayhaṃ sahāyā hothāti. So devatānaṃ añjaliṃ paggahe tvā parisāya jānāpetvā “isiṃ vakkhāmi”ti ādimāha. Tattha isinti soṇapaṇḍitaṃ sandhāya vadati. Sammatoti bhātaro nāma aṅgasamā honti, tasmā so te ahaṃ dakkhiṇā bāhūti sammato. Tena me khamitūṃ arahathāti dīpeti.

Vīrāti vīriyavanta mahāparakkama. Puñṇamidaṃ tṭhānanti idaṃ mātāpituupatṭhānaṃ nāma puñṇaṃ saggasaṃvattanikakāraṇaṃ, taṃ karontaṃ maṃ mā vārayāti vadati. Sabbhi hetanti etaṇhi mātāpituupatṭhānaṃ nāma paṇḍitehi upaṇṇātaṃ upagantvā ṇātañceva vaṇṇitaṇca. Mametaṃ upanissajāti idaṃ tvaṃ mayhaṃ nissaja vissajjehi dehi. Uṭṭhānapāricariyāyāti uṭṭhānena ca pāricariyāya ca. Katanti dīgharattaṃ tayā kusalaṃ kataṃ. Puñṇānīti idāni ahaṃ mātāpitūsu puñṇāni kattukāmo. Mama lokadadoti tassa mama tvaṃ saggalokadado hoti, ahañhi tesaṃ vattaṃ upatṭhānaṃ katvā devaloke aparimāṇaṃ yasaṃ labhissāmi, tassa me tvaṃ dāyako hohīti vadati.

Tathevāti yathā tvaṃ jānāsi, tattheva aññepi manujā imissaṃ parisāyaṃ santi, te nānappakāre dhamme idaṃ jeṭṭhāpacāyikabhāvasaṅkhātāṃ dhammakotṭhāsaṃ vadanti. Kinti? Maggo saggassa lokassāti. Sukhāvahanti uṭṭhānena ca pāricariyāya ca mātāpitūnaṃ sukhāvahaṃ. Taṃ manti taṃ maṃ evaṃ sammāpaṭipannampi bhātā soṇapaṇḍito tamhā puñṇā abhivāreti. Ariyamaggāvaroti so evaṃ vārento ayaṃ nara mama piyadassanatāya ariyasaṅkhātassa vedalokassa maggāvaraṇo nāma hotīti.

Evaṃ nandapaṇḍitena vutte mahāsatto “imassa tāva tumhehi vacanaṃ sutāṃ, idāni mamapi suṇāthā”ti sāvento āha -

146. “Suṇantu bhonto vacanaṃ, bhāturajjhāvarā mama;
Kulavaṃsaṃ mahārāja, porāṇaṃ parihāpayāṃ;
Adhammacārī jeṭṭhesu, nirayaṃ sopapajjati.

147. “Ye ca dhammassa kusalā, porāṇassa disampati;

Cārittena ca sampannā, na te gacchanti duggatiṃ.

148. “Mātā pitā ca bhātā ca, bhaginī ñāti bandhavā;
Sabbe jeṭṭhassa te bhārā, evaṃ jānāhi bhāradha.

149. “Ādiyitvā garuṃ bhāraṃ, nāviko viya ussahe;
Dhammañca nappamajjāmi, jeṭṭho casmi rathesabhā”ti.

146-149. Tattha bhāturajjhāvarāti mama bhātu parisā hutvā āgatā bhonto sabbepi rājāno mamapi tāva vacanaṃ suṇantu. Parihāpayanti parihāpento. Dhammassāti jeṭṭhāpacāyanadhammassa paveṇīdhammassa. Kusalāti chekā. Cārittena cāti ācārasīlena sampannā. Bhārāti sabbe ete jeṭṭhena vahitabbā paṭijaggitabbāti tassa bhārā nāma. Nāviko viyāti yathā nāvāya garuṃ bhāraṃ ādiyitvā samuddamajjhe nāvaṃ sotthinā netuṃ nāviko ussahehi vāyamati, saha nāvāya sabbabhaṇḍaṇca jano ca tasseva bhāro hoti, tathā mameva sabbe ñātakā bhāroti, ahañca te ussahāmi paṭijaggituṃ sakkomi, tañca jeṭṭhāpacāyanadhammaṃ nappamajjāmi, na kevalaṇca etesaññeva, sakalassapi lokassa jeṭṭho ca asmi, tasmā ahameva saddhiṃ nandena paṭijaggituṃ yuttoti.

Taṃ sutvā sabbepi te rājāno attamanā hutvā “jeṭṭhabhātikassa kira avasesā bhārāti ajja amhehi ñāta”nti nandapaṇḍitaṃ pahāya mahāsattaṃ sannissitā hutvā tassa thutiṃ karontā dve gāthā abhāsimsu -

150. “Adhigamā tame ñāṇaṃ, jālaṃva jātavedato;
Evameva no bhavaṃ dhammaṃ, kosiyo pavidamṣayi.

151. “Yathā udayamādicco, vāsudevo pabhaṅkaro;
Pāṇīnaṃ pavidamseti, rūpaṃ kalyāṇapāpakam;
Evameva no bhavaṃ dhammaṃ, kosiyo pavidamṣayī”ti.

150-151. Tattha adhigamāti mayaṃ ito pubbe jeṭṭhāpacāyanadhammapaṭicchādake tame vattamānā na jānāma, ajja jātavedato jālaṃva ñāṇaṃ adhigatā. Evameva noti yathā mahandhakāre pabbatamatthake jalito jātavedo samantā ālokaṃ pharanto rūpāni dasseti, tathā no bhavaṃ kosiya gotto dhammaṃ pavidamṣayīti attho. Vāsudevoti vasudevo vasujotano, dhanapakāsanoti attho.

Iti mahāsatto ettakaṃ kālaṃ nandapaṇḍitassa pāṭihāriyāni disvā tasmīṃ pasannacitte te rājāno ñāṇabalena tasmīṃ pasādaṃ bhinditvā attano kathaṃ gāhāpetvā sabbeva attano mukhaṃ ullokite akāsi. Atha nandapaṇḍito “bhātā me paṇḍito byatto dhammakathiko sabbepime rājāno bhinditvā attano pakkhe kari, ṭhapetvā imaṃ añño mayhaṃ paṭisaraṇaṃ natthi, imameva yācissāmī”ti cintetvā gāthamāha -

152. “Evaṃ me yācamānassa, añjaliṃ nāvabujjhatha;
Tava baddhacaro hessaṃ, vuṭṭhito paricārako”ti.

Tassatthā - sace tumhe mama evaṃ yācamānassa khamāpanatthāya paggaḥitaṃ añjaliṃ nāvabujjhatha na paṭiggaṇhatha, tumheva mātāpitaro upaṭṭhahatha, ahaṃ pana tumhākaṃ baddhacaro veyyāvaccakaro hessaṃ, rattindivaṃ analasabhāvena vuṭṭhito paricārako ahaṃ tumhe paṭijaggissāmīti.

Mahāsattassa pakatiyāpi nandapaṇḍite doso vā veraṃ vā natthi, atithaddhaṃ vacanaṃ kathentassa panassa mānaḥāpanatthaṃ niggahavasena tathā katvā idāni vacanaṃ sutvā tuṭṭhacitto tasmai pasādaṃ uppādetvā “idāni te khamāmi, mātāpitāro ca paṭijaggituṃ labhissasi”ti tassa guṇaṃ pakāsento āha -

153. “Addhā nanda vijānāsi, saddhammaṃ sabbhi desitaṃ;
Ariyo ariyasamācāro, bālhaṃ tvaṃ mama ruccasi.
154. “Bhavaṇṇaṃ vadāmi bhotiṇca, suṇātha vacanaṃ mama;
Nāyaṃ bhāro bhāramato, ahu mayhaṃ kudācanaṃ.
155. “Taṃ maṃ upaṭṭhitaṃ santaṃ, mātāpitu sukhāvahaṃ;
Nando ajjhāvaraṃ katvā, upaṭṭhānāya yācati.
156. “Yo ve icchatī kāmēna, santānaṃ brahmacāriṇaṃ;
Nandaṃ vo varatha eko, kaṃ nando upaṭṭhatū”ti.

153-156. Tattha ariyoti sundaro. Ariyasamācāroti sundarasamācāropi jāto. Bālhanti idāni tvaṃ mama ativiya ruccasi. Suṇāthāti amma tātā tumhe mama vacanaṃ suṇātha. Nāyaṃ bhāroti ayaṃ tumhākaṃ paṭijagganabhāro na kadāci mama bhāramato ahu. Taṃ manti taṃ bhāroti amaññitvāva maṃ tumhe upaṭṭhitaṃ samānaṃ. Upaṭṭhānāya yācatīti tumhe upaṭṭhātuṃ maṃ yācati. Yo ve icchatīti mayhañhi tvaṃ me mātaraṃ vā pitaraṃ vā upaṭṭhahāti vattuṃ na yuttaṃ, tumhākaṃ pana santānaṃ brahmacāriṇaṃ yo eko icchatī, taṃ vadāmi kāmēna nandaṃ vo varatha, taṃ mama kaniṭṭhaṃ nandaṃ rocetha, tumhesu kaṃ esa upaṭṭhātu, ubhopi hi mayaṃ tumhākaṃ puttāyevāti.

Athassa mātā āsanā vuṭṭhāya, “tāta soṇapaṇḍita, cirappavuttho te kaniṭṭho, evaṃ cirāgatampi taṃ yācituṃ na visahāmi, mayañhi taṃ nissitā, idāni pana tayā anuññātā ahaṃ etaṃ brahmacāriṇaṃ bāhāhi upagūhitvā sīse upasiṅghāyituṃ labheyya”nti imamatthaṃ pakāsenti gāthamāha -

- 157.** “Tayā tāta anuññātā, soṇa taṃ nissitā mayaṃ;
Upagūhituṃ labhe nandaṃ, muddhani brahmacāriṇa”nti.

Atha mahāsatto “tena hi, amma, anujānāmi, tvaṃ gaccha, puttaṃ nandaṃ āliṅgitvā sīse ghāyitvā cumbitvā tava hadaye sokaṃ nibbāpehi”ti āha. Sā tassa santikaṃ gantvā nandapaṇḍitaṃ parisamajjheyya āliṅgitvā sīsaṃ ghāyitvā cumbitvā hadaye sokaṃ nibbāpetvā mahāsattena saddhiṃ sallapantī āha -

158. “Assatthasseva taruṇaṃ, pavāḷaṃ māluteritaṃ;
Cirassaṃ nandaṃ disvāna, hadayaṃ me pavedhati.
159. “Yadā suddhāsi supine, nandaṃ passāmi āgataṃ;
Udaggaṃ sumanā homi, nando no āgato ayaṃ.
160. “Yadā ca paṭibujjhitvā, nandaṃ passāmi nāgataṃ;
Bhiyyo āvisatī soko, domanassañcanappakaṃ.
161. “Sāhaṃ ajja cirassampi, nandaṃ passāmi āgataṃ;
Bhattucca mayhañca piyo, nando no pāvisī gharaṃ.

162. “Pitupi nando suppiyo, yaṃ nando nappavase gharā;
Labhatū tāta nando taṃ, maṃ nando upatiṭṭhatū”ti.

158-162. Tattha māluteritanti yathā vātāhataṃ assatthassa pallavaṃ kampaṭi, evaṃ cirassaṃ nandaṃ disvā ajja mama hadayaṃ kampaṭīti vadati. Suttāti, tāta soṇa, yadāhaṃ suttāpi supine nandaṃ āgataṃ passāmi, tadāpi udaggā homi. Bhattuccāti sāmikassa ca me mayhañca piyo. Nando no pāvisī gharanti, tāta, putto no nando paṇṇasālaṃ pavisatu. Yanti yasmā pitupi suṭṭhu piyo, tasmā puna imamahā gharā na vippavaseyya. Nando tanti, tāta, nando yaṃ icchatī, taṃ labhatu. Maṃ nandoti, tāta soṇa, tava pitaraṃ tvaṃ upaṭṭhaha, maṃ nando upaṭṭhātu.

Mahāsatto “evaṃ hotū”ti mātu vacanaṃ sampaṭicchitvā “nanda, tayā jeṭṭhakakoṭṭhāso laddho, mātā nāma atigūṇakārikā, appamatto hutvā paṭijaggeyyāsī”ti ovaditvā mātu guṇaṃ pakāsento dve gāthā abhāsi -

163. “Anukampikā patiṭṭhā ca, pubbe rasadadī ca no;
Maggo saggassa lokassa, mātā taṃ varate ise.

164. “Pubbe rasadadī gottī, mātā puññūpasamhitā;
Maggo saggassa lokassa, mātā taṃ varate ise”ti.

163-164. Tattha anukampikāti muduhadayā. Pubbe rasadadīti paṭhamameva attano khīrasaṅkhātassa rasassa dāyikā. Mātā tanti mama mātā maṃ na icchatī, taṃ varatī icchatī. Gottīti gopāyikā. Puññūpasamhitāti puññūpanissitā puññadāyikā.

Evaṃ mahāsatto dvīhi gāthāhi mātu guṇaṃ kathetvā punāgantvā tassā āsane nisinnakāle “nanda, tvaṃ dukkarakārikaṃ mātaraṃ labhasi, ubhopi mayaṃ mātaraṃ dukkhena saṃvaḍḍhitā, taṃ idāni tvaṃ appamatto paṭijaggāhi, amadhurāni phalāphalāni mā khādāpehi”ti vatvā parisamajjheyeva mātu dukkarakārikataṃ pakāsento āha -

165. “Ākaṅkhamānā puttaphalaṃ, devatāya namassati;
Nakkhattāni ca pucchati, utusaṃvaccharāni ca.

166. “Tassā utumhi nhātāya, hoti gabbhassa vakkamo;
Tena dohaḷinī hoti, suhadā tena vuccati.

167. “Saṃvaccharaṃ vā ūnaṃ vā, pariharitvā vijāyati;
Tena sā janayantīti, janetti tena vuccati.

168. “Thanakhīrena gītena, aṅgapāvuraṇena ca;
Rodantaṃ puttaṃ toseti, tosentī tena vuccati.

169. “Tato vātātape ghore, mamaṃ katvā udikkhati;
Dārakaṃ appajānantaṃ, posentī tena vuccati.

170. “Yañca mātudhanaṃ hoti, yañca hoti pituddhanaṃ;
Ubhayampetassa gopeti, api puttassa no siyā.

171. “Evaṃ putta aduṃ putta, iti mātā vihaññati;
Pamattaṃ paradāresu, nisīthe pattayobbane;

Sāyaṃ puttāṃ anāyaṃtaṃ, iti mātā vihaññati.

172. “Evaṃ kicchā bhato poso, mātu aparicārako;
Mātari micchā caritvāna, nirayaṃ sopapajjati.
173. “Evaṃ kicchā bhato poso, pitu aparicārako;
Pitari micchā caritvāna, nirayaṃ sopapajjati.
174. “Dhanāpi dhanakāmānaṃ, nassati iti me sutāṃ;
Mātaraṃ aparicaritvāna, kicchāṃ vā so nigacchati.
175. “Dhanāpi dhanakāmānaṃ, nassati iti me sutāṃ;
Pitaraṃ aparicaritvāna, kicchāṃ vā so nigacchati.
176. “Ānando ca pamodo ca, sadā hasitakīlitaṃ;
Mātaraṃ paricaritvāna, labbhametaṃ vijānato.
177. “Ānando ca pamodo ca, sadā hasitakīlitaṃ;
Pitaraṃ paricaritvāna, labbhametaṃ vijānato.
178. “Dānañca piyavācā ca, atthacariyā ca yā idha;
Samānattatā ca dhammesu, tattha tattha yathārahaṃ;
Ete kho saṅgahā loke, rathassāṇīva yāyato.
179. “Ete ca saṅgahā nāssu, na mātā puttakāraṇā;
Labhetha mānaṃ pūjaṃ vā, pitā vā puttakāraṇā.
180. “Yasmā ca saṅgahā ete, sammapekkhanti paṇḍitā;
Tasmā mahattaṃ papponti, pāsaṃsā ca bhavanti te.
181. “Brahmāti mātāpitāro, pubbācariyāti vuccare;
Āhuneyyā ca puttānaṃ, pajāya anukampakā.
182. “Tasmā hi ne namasseyya, sakkareyya ca paṇḍito;
Annena atho pānena, vatthena sayanena ca;
Ucchādanena nhāpanena, pādānaṃ dhovanena ca.
183. “Tāya naṃ pāricariyāya, mātāpitūsu paṇḍitā;
Idheva naṃ paṃsaṃsanti, pecca sagge pamodatī”ti.

165-183. Tattha puttaphalanti puttasaṅkhātāṃ phalaṃ. Devatāya namassatīti “putto me uppajjatū”ti devatāya namakkāraṃ karoti āyācati. Pucchatīti “katarena nakkhattena jāto putto dīghāyuko hoti, katarena appāyuko”ti evaṃ nakkhattāni ca pucchati. Utusaṃvaccharāni cāti “channaṃ utūnaṃ katarasmiṃ utumhi jāto dīghāyuko hoti, katarasmiṃ utumhi appāyuko, kativassāya vā mātuyā jāto putto dīghāyuko hoti, kativassāya appāyuko”ti evaṃ utusaṃvaccharāni ca pucchati. Utumhi nhātāyāti pupphe uppanne utumhi nhātāya. Vokkamoti tiṇṇaṃ sannipātā gabbhāvakkanti hoti, kucchiyaṃ gabbho patitthāti. Tenāti tena gabbhena sā dohaḷinī hoti. Tenāti tadā tassā kucchimhi nibbattapajāya sineho uppajjati, tena kāraṇena “suhadā”ti vuccati. Tenāti tena kāraṇena sā “janayanti”ti ca “janettī”ti ca vuccati.

Aṅgapāvuraṇena cāti thanantare nipajjāpetvā sarīrasamphassaṃ pharāpentī aṅgasañkhāteneva pāvuraṇena. Tosentīti saññāpentī hāsentī. Mamaṃ katvā udikkhatīti “puttassa me upari vāto paharati, ātapo pharati”ti evaṃ mamaṃkāraṃ katvā siniddhena hadayena udikkhati. Ubhayampetassāti ubhayampi etaṃ dhaṇaṃ etassa puttassa atthāya aññesaṃ adassetvā sārāgabbhādīsu mātā gopeti. Evaṃ putta, aduṃ puttāti “andhabāla putta, evaṃ rājakulādīsu appamatto hohi, aduñca kammaṃ mā karohī”ti sikkhāpentī iti mātā vihaññati kilamati. Pattayobbaneti putte pattayobbane taṃ puttaṃ nisīthe paradāresu pamattaṃ sāyaṃ anāgacchantam ṇatvā assupuṇṇehi nettehi maggaṃ oloketi vihaññati kilamati.

Kicchā bhatoti kicchena bhato paṭijaggito. Micchā caritvānāti mātaraṃ apaṭijaggitvā. Dhanāpīti dhanampi, ayameva vā pāṭho. Idaṃ vuttaṃ hoti - dhanakāmānaṃ uppannaṃ dhanampi mātaraṃ apaṭijaggantānaṃ nassatīti me sutanti. Kiccham vā soti iti dhaṇaṃ vā tassa nassati, dukkhaṃ vāso puriso nigacchati. Labbhāmetanti etaṃ idhaloke ca paraloke ca ānandādisukhaṃ mātaraṃ paricaritvā vijānato paṇḍitassa labbhaṃ, sakkā laddhuṃ tādīsenāti attho.

Dānañcāti mātāpitūnaṃ dānaṃ dātabbaṃ, piyavacanaṃ bhaṇitabbaṃ, uppannakiccasādhana vasena attho caritabbo. Dhammesūti jeṭṭhāpacāyanadhammesu tattha tattha parisamajjhe vā rahogātānaṃ vā abhivādanādivasena samānattatā kātabbā, na raho abhivādanādīni katvā parisati na kātabbāni, sabbattha samāneneva bhavitabbaṃ. Ete ca saṅgahā nāssūti sace ete cattāro saṅgahā na bhavēyyuṃ. Sammapekkhantīti sammā nayena kāraṇena pekkhanti. Mahattanti seṭṭhattaṃ. Brahmāti puttānaṃ brahmasamā uttamā seṭṭhā. Pubbācariyāti paṭhamācariyā. Āhunēyyāti āhunapaṭiggāhakā yassa kassaci sakkārassa anucchavikā. Annena athoti annena ceva attho pānena ca. Peccāti kālākiriyaṃ pariyosāne ito gantvā sagge pamodatīti.

Evaṃ mahasatto sineruṃ pavaṭṭento viya dhammadesanaṃ niṭṭhāpesi. Taṃ sutvā sabbepi te rājāno balakāyā ca pasīdiṃsu. Atha ne pañcasu sīlesu paṭiṭṭhāpetvā “dānādīsu appamattā hothā”ti ovaḍitvā uyyojesi. Sabbepi dhammena rajjaṃ kāretvā āyupariyosāne devanagaraṃ pūrayiṃsu. Soṇapaṇḍitanandapaṇḍitāpi yāvatāyukaṃ mātāpitāro paricaritvā brahmalokaparāyaṇā ahesuṃ.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ samodhānesi, saccapariyosāne mātuposakabhikkhu sotāpattiphale paṭiṭṭhahi. Tadā mātāpitāro mākārājakulāni ahesuṃ, nandapaṇḍito ānando, manojarājā sārīputto, ekasatarājāno asītimahātherā ceva aññataratherā ca, catuvīsati akkhobhaṇiyo buddhāparisā, soṇapaṇḍito pana ahameva ahosinti.

Soṇanandajātakavaṇṇanā dutiyā.

Jātakuddānaṃ -

Atha sattatimamhi nipātavare, sabhāvantu kusāvatirājavaro;
Atha soṇasunandavaro ca puna, abhivāsitasattatimamhi suteti.

Sattatinipātavaṇṇanā niṭṭhitā.

ΠΑΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΑΥΤΗ ΤΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Η παρούσα μετάφραση αποτελεί μέρος του PaliVerse Project, της πρώτης πλήρους και ενιαίας αγγλικής μετάφρασης του Κανόνα Πάλι, μαζί με τα Σχόλια (Aṭṭhakathā) και τα Υποσχόλια (Ṭīkā) και συνοδεύεται από διαδραστικά εργαλεία μελέτης. Το PaliVerse είναι ένα έργο σε εξέλιξη. Οι μεταφράσεις που δημιουργούνται με τεχνητή νοημοσύνη βελτιώνονται συνεχώς μέσω αναθεωρήσεων και σχολίων από ειδικούς. Το παρόν κείμενο αποτελεί την πιο πρόσφατη μετάφραση κατά την ημερομηνία λήψης.

Ημερομηνία δημιουργίας PDF: 14 Σεπτεμβρίου 2026

ΠΩΣ ΝΑ ΠΑΡΑΘΕΣΕΤΕ ΤΗΝ ΠΗΓΗ

PaliVerse (2026). Σχόλια. Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια. 5. Η συλλογή των μικρών κειμένων. 15. Σχόλια για το βιβλίο των ιστοριών γέννησης-2. 20. Το βιβλίο των εβδομήντα έχει ανακτηθεί από το paliverse.org

© 2026 The PaliVerse Project · Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος
Κέντρο Μελέτης και Πρακτικής Βουδισμού Τεραβάδα
Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία εγγεγραμμένη στην Ελλάδα
Το παρόν PDF μπορεί να διανέμεται ελεύθερα για σκοπούς μελέτης και πρακτικής.

[PaliVerse.org](https://paliverse.org)